

Pienten ja keskisuurten yritysten rahoitus Suomessa

Valtteri Louhivuori

VATT MUISTIOT

37

Pienten ja keskisuurten yritysten
rahoitus Suomessa

Valtteri Louhivuori

Valtteri Louhivuori, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Muistio on kirjoitettu osana Elinkeinopolitiikka, työmarkkinat ja kasvu -tutkimusprojektia. Haluan kiittää kommentteista ja ajatuksista Anni Huhtalaa (VATT) sekä erityisesti Elias Einiötä (VATT), jonka ohjauksessa muistio on kirjoitettu. Lisäksi olen kiitollinen Harri Laajarinteelle (Tekes) hänen toimittamastaan Tekesin tukiaineistosta sekä Satu Nurmelle (Tilastokeskus) hänen tarjoamistaan vastauksista ja tarkennuksista aineistoon liittyvissä kysymyksissä.

ISBN 978-952-274-116-5 (PDF)

ISSN 1798-0321 (PDF)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Helsinki, syyskuu 2014

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Yritystuet	3
2.1 Miksi yrityksiä tuetaan	3
2.2 Julkisten yritystukien määrittelyminen	5
2.3 Yritystuet EU-maissa	7
2.4 Suurille ja pk-yrityksille myönnettyt tuet	11
3 Yksityinen rahoitus	17
3.1 Rahoituksen saatavuuden arvioiminen	17
3.2 Pankkirahoitus	19
3.3 Pääomarahoitus	24
4 Pk-yritysten kasvun haasteet	28
5 Yhteenveto	30
Lähteet	31
Liite 1. Yrityskoko- ja toimialaluokkien kuvaukset	35
Liite 2. SME Access to Finance -kysely	36
Liite 3. Yritystukitietokannasta lasketut tiedot	38
Liite 4. Muita kuvaajia	42

1 Johdanto

Yritykset pyrkivät investoinneilla laajentamaan toimintaansa ja varmistamaan liiketoiminnan pitkän aikavälin kannattavuuden. Toimivat yritysrahoitusmarkkinat mahdollistavat kannattavien investointien toteuttamisen, vaikka yrityksellä ei investointihetkellä olisi riittävästi omaa rahoitusta kattamaan koko investoinnin kustannuksia. Yritys voi jäädä ilman ulkopuolista rahoitusta, mikäli investointi ei ole kannattava, eli sen tuotto-odotukset ovat liian matalat suhteessa sijoittajien vaatimaan tuottoon, johon vaikuttavat muun muassa vaihtoehtoisten sijoitusten tuotto sekä investoinnin kustannuksiin ja tuottoihin liittyvät riskit.

Tämän muistio tarkastelee Suomen pienten ja keskisuurten (pk) yritysten yritysrahoitusta ja valtiontukia. Yritystukien tyypillisimmät taloudelliset perustelut esitellään lyhyesti, minkä jälkeen kuvaillaan Suomen yritystukikenttää ja tukien kohdentumista pk-yrityksille. Muistio antaa myös yleiskuvan yksityisistä pk-yritysrahoitusmarkkinoista Suomessa ja Euroopan unionissa (EU) laajemmin. Tarkastelussa hyödynnetään Tilastokeskuksen yritystukitietokannan, tilinpäätös-paneelin ja yritysrekisterin toimipaikkatietoja ja selvitetään kuinka vuosina 2003–2012 myönnetyt yritystuet jakautuivat suomalaisille yrityksille. Tietokanta sisältää maa- ja metsätalousministeriön (MMM), työ- ja elinkeinoministeriön (TEM), Tekesin ja Finnveran myöntämät suorat tuet, lainat, pääomalaumat ja takaukset. Tietokanta sisältää ainoastaan yritystoimintaan kohdistuvat tuet ja siten tarkastelun ulkopuolelle jäävät esimerkiksi verotuet ja maataloustuet.

Julkisessa keskustelussa on pelätty, että rahoitusmarkkinat epäonnistuvat erityisesti pk-yritysten¹ kohdalla. Poliittinen huoli pk-yritysten rahoituksesta johtuu pitkälti pk-yritysten huomattavasta taloudellisesta merkityksestä Suomessa ja EU:ssa. Tilastokeskuksen yritysrekisterin mukaan Suomessa oli vuonna 2012 noin 316 000 yritystä, joista suuria yrityksiä oli ainoastaan 6 600 (Tilastokeskus, 2012). Samana vuonna pelkästään mikroyritysten² osuus Suomen yrityskannasta oli noin 92 prosenttia (Euroopan komissio, 2013a). Pk-yritykset vastasivat vuonna 2012 lähes 60 prosentista Suomen yritysten arvonlisäyksestä (emt.). EU-alueen kaikista yrityksistä yli 99 % oli pk-yrityksiä vuonna 2012 ja ne työllistivät noin 67 prosenttia EU-alueen työllisistä (Gagliardi-Main, ym. 2013). EU-maat korostivat Lissabonin strategiassa vuonna 2000, että jäsenmaat pyrkivät tukemaan pk-yritysten toimintaa, helpottamaan uusien yritysten luomista ja autamaan jo toimivia yrityksiä kansainvälistymään. Vuonna 2008 EU hyväksyi ”pienyrietykset ensin” säädöksen (Small Business Act), joka pyrkii tuomaan pk-yrityksiä esille EU:n strategisissa linjauksissa ja päätöksenteossa. Lisäksi jäsen-

¹ Tässä muistiossa pk-yrityksellä tarkoitetaan mikroyrityksiä sekä pieniä ja keskisuuria yrityksiä, jotka on määritetty Euroopan unionin suositusten mukaan. Katso liite 1.

² Mikroyrityksillä tarkoitetaan yrityksiä, jotka työllistävät alle 10 henkilöä ja joiden vuosittainen liikevaihto tai taseen loppusumma on alle 2 miljoonaa euroa.

maat ovat pyrkineet keventämään yritysten hallinnollista taakkaa ja vahvistamaan kasvuedellytyksiä tukemalla pk-yritysten rahoitusta.

Suomalaisten yritystukien on julkisuudessa arvosteltu suosivan erityisesti suuria yrityksiä (ks. esim. Parviala ja Rissanen, 2013, Parviala ja Tuominen, 2013). Tämän muistion tulosten mukaan Tilastokeskuksen yritystukitietokannassa suurille (vähintään 250 henkilöä työllistäville) yrityksille myönnettiin vuosina 2003–2012 kokonaisuudessaan vain noin 13 prosenttia kaikista suorista julkisista yritystuista ja lainoista, kun tuettujen, alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus oli noin 87 prosenttia. Alle 10 henkilöä työllistäville yrityksille myönnettiin liikevaihtoon suhteutettuna lähes 50-kertainen määrä suoria tukia verrattuna yli 250 henkilöä työllistäviin suuriin yrityksiin. Pk-yritysten tukia myönnettiin erityisesti teollisuus- sekä ohjelmistoalan yrityksille.

Yritystukien lisäksi myös pk-yritysten yksityisen rahoituksen tilanne näyttää viimeisimpien tilastojen mukaan Suomessa vahvemmalta kuin EU- ja euromaissa keskimäärin. Euroopan keskuspankin kyselyaineiston perusteella suomalaiset pk-yritykset kokivat suurimmiksi ongelmikseen rahoituksen saatavuuden sijaan erityisesti kilpailun ja tuotantokustannukset (Euroopan keskuspankki, 2014a).

2 Yritystuet

Yritystukien pyrkimyksenä on kannustaa uusien yritysten perustamiseen, vahvistaa yritysten kasvua sekä tukea yhteiskunnallisesti ja kokonaistaloudellisesti hyödyllisiä hankkeita, jotka jäisivät toteuttamatta ilman julkista rahoitusta. Tässä luvussa esitellään yrityssektorin julkisen rahoittamisen keskeisimmät taloudelliset näkökulmat ja tarkastellaan viime vuosien yritystukipolitiikkaa ja tukimääriä Suomessa.

2.1 Miksi yrityksiä tuetaan

Yritystukien ymmärtämiseksi on syytä ensin tarkastella rahoitusmarkkinoiden merkitystä yritysten toiminnassa. Hyvin toimivat rahoitusmarkkinat voivat tukea kasvua ja edistää yritysten toimintaa ohjaamalla rahoituskohteita etsivien rahoittajien varoja rahoitusta tarvitseville, tuottaville investointihankkeille.³ Investoinneilla tarkoitetaan esimerkiksi konekaluston lisäämistä tai uusimista, maan hankintaa tai tuotekehittelyä. Investoinnin kustannus maksetaan tavallisesti toteutushetkellä, mutta investoinnista saatavat tuotot karttuvat vasta myöhemmin. Yritys tarvitsee ulkoista rahoitusta, mikäli sillä ei ole riittävästi omaa pääomaa investointikustannusten kattamiseksi.

Rahoittaja asettaa yritykselle myönnettävän lainan korkotason tuottovaatimustensa mukaiselle tasolle. Rahoittajan tuottovaatimukseen vaikuttaa muun muassa vaihtoehtoisten sijoituskohteiden tuotto sekä investointihankkeen tuottoihin ja kustannuksiin liittyvä epävarmuus. Tyypillisesti eri ajan hetkillä realisoituvien kustannusten ja tuottojen nykyarvoja verrataan toisiinsa diskonttaamalla. Investointipäätösten tekeminen ja rahoituksen hinnan määrittäminen ei ole suoraviivaista, sillä pitkän ajan päästä realisoituvien tuottojen ja yrityksen tulevan maksukyvyn arvioiminen voi olla rahoittajalle vaikeaa.

Rahoituksen kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa esimerkiksi rahoittajan puutteellisen informaation vuoksi. Yrityksillä on usein parempaa tietoa rahoitettavan hankkeen riskitasosta ja tuotto-odotuksista kuin rahoittajalla, minkä vuoksi rahoittaja ei pysty luotettavasti erottelemaan eri riskitason hakijoita toisistaan. Rahoittaja voi varautua informaation puutteesta syntyvään riskiin nostamalla rahoituksen korkoa ja siten kasvattamaan yksittäisestä investoinnista vaatimaansa tuottoa.

Koron nostaminen vaikuttaa kuitenkin rahoittajan tuotto-odotuksiin kahdella tavalla. Ensinnäkin korkeampi korkotaso ajaa markkinoilta ulos matalien tuotto-odotusten hankkeita, joiden riskitaso on usein myös matalampi. Tällöin puhutaan haitallisen valikoitumisen (adverse selection) ongelmasta, sillä markkinoille jäl-

³Katso esimerkiksi Ang (2008), joka esittelee kattavasti rahoitusmarkkinoiden ja kasvun välistä yhteyttä tutkivaa kirjallisuutta.

jelle jäävien hankkeiden riskitaso on keskimäärin korkeampi.⁴ Näiden hankkeiden tuotot ovat tavallisesti korkeampia hankkeen onnistuttua, mutta epäonnistumisen riski on samalla suurempi. Koron nostaminen kasvattaa lisäksi lainanottajan luottokustannuksia ja vähentää siten investoinnista yritykseen jäävän nettotuoton määrää. Pienemmät nettotuotot voivat puolestaan vaikuttaa lainanottajan kannusteisiin toteuttaa hanke parhaalla tavalla lainan myöntämisen jälkeen (moral hazard).

Koron noston kielteisten vaikutusten vuoksi rahoittajat saattavat maksimoida tuottojaan sääntelemällä luotonmyöntöä koron noston sijaan (Stiglitz ja Weiss, 1981).⁵ Siksi edes kaikki kannattavat investointihankkeet eivät saa rahoitusta. Koron noston lisäksi rahoittajat voivat erotella korkean riskin hankkeita edellyttämällä yrityksiltä korkeampaa oman pääoman määrää moraalikadon välttämiseksi tai vaatimalla vakuuksia luottotappion varalle. Etenkin pienten yritysten oman pääoman määrä on usein vähäinen, minkä vuoksi niiden voi olla vaikeaa saada ulkoista rahoitusta.

Mikäli kannattavan investointihankkeen rahoitus jää toteutumatta rahoitusmarkkinoiden epäonnistumisen vuoksi, valtion voi olla perusteltua tukea investointia julkisin varoin tarjoamalla esimerkiksi puuttuvia vakuuksia tai julkista lainarahoitusta. Mikäli valtion väliintuloa perustellaan rahoittajan puutteellisella informaatiolla, julkiselta toimijalta edellytetään markkinoita parempaa tietoa rahoitettavien investointihankkeiden laadusta.

Epäsymmetrisen informaation lisäksi toinen merkittävä perustelu yritystukien myöntämiselle ovat investointien mahdollisesti synnyttämät positiiviset ulkoisvaikutukset. Esimerkiksi yritysten tutkimus- ja kehitystoimintahankkeet (T&K) voivat tuottaa ideoita, jotka osoittautuvat hyödyllisiksi myös muulle yhteiskunnalle. Positiivisten ulkoisvaikutusten vuoksi hankkeen yhteiskunnallinen tuotto on tällöin suurempi kuin hanketta toteuttavan yrityksen saama tuotto.

Merkittävät yhteiskunnalliset tuotot voivat jäädä realisoitumatta, mikäli hankkeen yksityistaloudellinen tuotto ei riitä kattamaan yritykselle investoinnin kustannuksia ja hanke jätetään sen vuoksi toteuttamatta. Valtio voi tällöin kantaa osan kustannuksista ja siten maksaa kompensatiota yritykselle sen tuottamista positiivisista ulkoisvaikutuksista. Valtion myöntämiä tukia tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (T&K&I) perustellaan usein juuri sillä, että innovaatiotoiminnalla uskotaan olevan merkittäviä positiivisia ulkoisvaikutuksia.

⁴Alhaisen riskitason hakijoiden katoaminen markkinoilta voi kannustaa rahoittajaa nostamaan korkoa edelleen ja johtaa ääritapauksessa rahoitusmarkkinoiden täydelliseen romahtamiseen (Akerlof, 1970).

⁵ Stiglitz ja Weiss (1981) tarkoittavat tilannetta, jossa toiselle samanlaisista hakijoista myönnetään laina ja toiselle ei, vaikka jälkimmäinen olisi valmis jopa maksamaan korkeampaa korkoa lainan saamiseksi.

Mikäli yritystukea perustellaan hankkeen positiivisilla ulkoisvaikutuksilla, tukiorganisaatiolta vaaditaan erityistä kykyä tunnistaa yhteiskunnan kannalta merkittävät hankkeet, jotka jäisivät toteuttamatta ilman julkista tukea. Tukea tarvitsevien hankkeiden tunnistaminen voi kuitenkin olla vaikeaa, sillä yrityksille on houkuttelevaa hakea julkista tukea, vaikka hanke olisi yksityisellä rahoituksellakin kannattava. Tuen onnistunut kohdentaminen on tärkeää, sillä huonosti kohdennetut tuet saattavat markkinaongelmien korjaamisen sijaan syrjäyttää yksityistä rahoitusta ja tukea jo valmiiksi kannattavia hankkeita.⁶

Edellä mainittujen taloudellisten perusteluiden ulkopuolelle jäävät yritystuet, joilla pyritään vaikuttamaan kansantalouden elinkeinorakenteeseen esimerkiksi tukemalla tiettyjen toimialojen syntymistä tai säilymistä. Lisäksi yritystukipolitiikkaan yhdistyy usein myös lyhyen aikavälin sosiaalipoliittiset tavoitteet kuten työpaikkojen turvaaminen. Matalan tuottavuuden toimialojen tukeminen saattaa kuitenkin samalla myös hidastaa talouden rakennemuutosta ja tuottavuuskasvua (Koski ym., 2013).

Yritystukipolitiikka ja erityisesti sektorituet ovat jo pitkään jakaneet taloustieteilijöiden mielipiteitä.⁷ Valikoivien yritystukien on pelätty vääristävän kilpailua, minkä vuoksi ne ovat esimerkiksi EU:ssa pääsääntöisesti kiellettyjä. EU:n yritystukisääntelyä ja erilaisten tukimuotojen välisiä eroja esitellään lyhyesti seuraavassa luvussa.

2.2 Julkisten yritystukien määrittäminen

Yritysrahoitusta tukevat valtiontuet voidaan jakaa karkeasti kolmeen luokkaan: i) kriisitukeen, ii) horisontaaliseen eli monialaiseen tukemiseen sekä iii) valikoiviin vertikaalisiin tukiin ja sektoritukiin. Kriisituelle tarkoitetaan EU:ssa finanssikriisin aikana tehtyjä rahoitusinstituutioiden tukiopeeraatioita, joilla on pyritty vahvistamaan markkinoiden luottamusta EU:n rahoitussektoriin. Horisontaalinen tai monialainen valtiontuki tarkoittaa nk. yleishyödyllisiä valtiontukia, joita ei ole kohdistettu yksittäisille sektoreille tai alueille vaan joilla pyritään tukemaan yritystoimintaa laajemmin. Horisontaaliseksi valtiontueksi luetaan esimerkiksi pienyritystuet, tutkimusavustukset ja ympäristötuet. Vertikaalisella valtiontuella ja sektorituella tarkoitetaan valikoivia yritystukia, jotka on kohdennettu tietyille yrityksille tai teollisuudenaloille, esimerkiksi telakkatuet. (Euroopan komissio,

⁶ Esimerkiksi Wallstenin (2000) tutkimuksen mukaan julkisen SBIR-ohjelman jokainen myönnetty dollari syrjäytti yritysten omarahoitteista T&K-toimintaa yhdellä dollarilla. Toisaalta Einiön (tulossa) tulokset viittaavat siihen, että Tekesin T&K-tuilla ei ole ollut vastaavaa syrjäytysvaikutusta ainakaan niissä yrityksissä, jotka pääsivät mukaan tukiohjelmaan, koska ne sijaitsivat korkean valtiontuen alueella (*complier group*). Tekesin kyselyn mukaan vähintään kolmasosa T&K-tuista jaettiin kuitenkin yrityksille, jotka kertoivat T&K-hankkeen toteutumisen olleen riippumaton tuen saannista (Tekes, 2007). Tämä antaa viitteitä siitä, että merkittävä osa tuetusta T&K-toiminnasta saattoi olla yksityisesti kannattavaa (Einiö, tulossa).

⁷ Linin ja Changin (2009) artikkelista saa hyvän yleiskuvan näkökulmaeroista ja niiden yleisimmistä perusteluista.

2013b.) Tässä luvussa keskitytään tarkastelemaan yksinomaan horisontaalista eli monialaista tukea.⁸

Määritelmällisesti valtiontuki tarkoittaa julkista toimea, joka kasvattaa valtion menoja tai pienentää tuloja samalla hyödyttäen valikoituja yrityksiä. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen artikkelit 107–109 säätelevät jäsenvaltioiden mahdollisuuksia rahoittaa tai tukea yksityisiä yrityksiä julkisin varoin. (TEM, 2013a.) Valtiontueksi tulkitaan EU-lainsäädännössä julkiset toimet, jotka täyttävät artiklan 107.1 seuraavat tunnusmerkit:

1. Toimella rahoitetaan yksityisiä tai julkisia yrityksiä julkisin (ml. kuntien) varoin
2. Toimenpide on valikoiva eli se suosii vain tiettyjä yrityksiä tai toimialoja
3. Toimenpide uhkaa tai vääristää kilpailua
4. Toimenpide vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

Lähtökohtaisesti valtiontuet ovat EU:n kilpailusäännösten mukaan kiellettyjä, mutta ehtoihin on olemassa tiettyjä poikkeuksia, joiden nojalla jäsenvaltiot voivat myöntää tukia. Ennen tukien myöntämistä jäsenvaltion täytyy ennakoilmoitusmenettelyllä hyväksyttää tuki Euroopan komissiolle, joka tekee arvion tuen hyväksyttävyydestä. Ennakoilmoitusmenettelyyn on kuitenkin olemassa kahdenlaisia poikkeuksia: vähämerkitykselliset (*de minimis*⁹) tuet ja yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (800/2008) mukaiset valtiontuet, joista ei tarvitse tehdä komissiolle erillistä ennakoilmoitusta. Poikkeuksien tavoitteena on vähentää yritysten hallinnollista rasitetta ja helpottaa tukien myöntämistä hankkeille, joilla pyritään korjaamaan markkinoiden epäonnistumista. Edellä mainitun kaltaisiksi hankkeiksi luetaan muun muassa useat tutkimus- ja kehitystoimintaan tai energiansäästötoimenpiteisiin tähtäävät hankkeet.

Julkisia yritystukia myönnetään monessa muodossa, esimerkiksi suorana rahallisen avustuksena, lainantakauksina, tuettuina lainoina, verotukina sekä pääomasijoituksina. Tukimuotojen kirjavuus vaikeuttaa yritystukien kokonaismäärien arviointia ja maiden välistä vertailua. Pääasiallisesti erot syntyvät vastikkeellisten tukien tukiosuuksien arvioinnista, sillä esimerkiksi julkisesti myönnetyt lainat ja

⁸ Vuonna 2012 Suomen teollisuudelle ja palvelualoille myönnettyistä valtiontuista noin 93 prosenttia oli monialaista tukea (Euroopan komissio, 2013b).

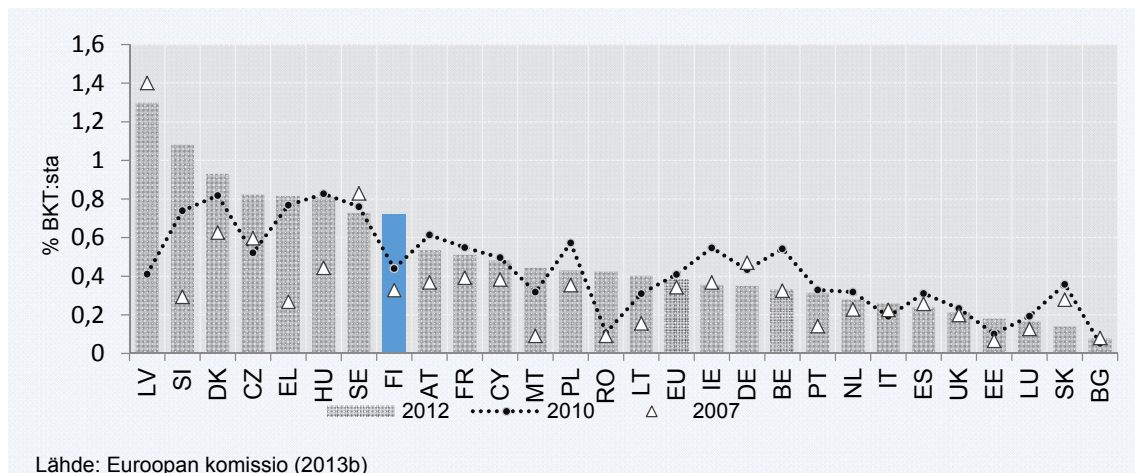
⁹ *De minimis* -tuella rahoitettu hanke voi saada julkisilta tahoilta rahoitusta enintään 200 000 euroa kolmen verovuoden aikana.

lainantakaukset voidaan laskea joko nimellisarvoisina tai arvioimalla niihin sisältyvä valtion tukiosuus.¹⁰

2.3 Yritystuet EU-maissa

Euroopan komission arvion mukaan Suomessa myönnettyjen valtiontukien kokonaisarvo kasvoi lähes 75 prosenttia 2000-luvun aikana. Vuonna 2000 Suomen teollisuudelle ja palvelualoille maksettiin yhteensä 500 miljoonaa euroa valtiontukia,¹¹ joka oli hiukan alle 0,3 prosenttia saman vuoden bruttokansantuotteesta (BKT). Vuoteen 2012 mennessä teollisuudelle ja palvelualoille maksettujen valtiontukien kokonaisarvo nousi 1,4 miljardiin euroon eli 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. (Euroopan komissio, 2013b.) Kuviossa 1 on esitetty EU-jäsenmaiden teollisuudelle ja palvelualoille maksamien valtiontukien kehitys viime vuosina. Suomessa näille aloille maksettujen valtiontukien suhteellinen osuus on kasvanut yli kaksinkertaiseksi vuosien 2007 ja 2012 välillä, kun EU-maissa vastaava osuus kasvoi samalla aikavälillä keskimäärin vain 12 prosenttia. On kuitenkin syytä huomata, että Suomessa valtiontukien BKT-osuuden kasvuun on vaikuttanut tukien kokonaismäärän kasvun ohella reaalisen bruttokansantuotteen väheneminen kyseisellä ajanjaksolla.

Kuvio 1. Valtiontuet teollisuudelle ja palvelualoille EU-jäsenmaissa (horisontaalinen tuki, johon ei sisälly sektori- tai kriisitukia)

Valtiontuilla tuetut hankkeet eroavat huomattavasti EU-maiden kesken. Kuvioista 2 nähdään, että Suomessa teollisuudelle ja palvelualoille vuonna 2012 maksettua valtiontuista 67 prosenttia oli yritysten nk. ympäristönsuojelu- ja energiamenojen liittyviä tukia, joihin lukeutuvat muun muassa energiamenoihin liittyvät

¹⁰ Tässä muistiossa käytetään Euroopan komission arvioita valtiontukien tukiosuuksista. Mikäli komissiolta puuttuu tukiosuuden laskemiseen vaadittavia tietoja, arvioi se suorien tukien, lainojen ja takauksien tukiosuuksien olevan vastaavasti 100 %, 15 % ja 10 % tuen nimellisarvosta. Tilastokeskuksen yritystukitietokannasta lasketut suorat tuet, lainat ja takaukset on raportoitu nimellisarvoisina.

¹¹ Vuoden 2012 hinnoilla.

verovähennykset. Suomessa merkittävä osa energiamenoihin liittyvistä tuista koostuu erityisesti energiantensiivisten yritysten alennetusta sähköverokannasta ja veronpalautuksista (Euroopan komissio, 2012a).¹² Ympäristönsuojelu- ja energiamenoihin myönnettyjen tukien painotus on kasvanut huomattavasti etenkin 2000-luvulla. Viime vuosien kasvua saattaa selittää EU2020-strategian Kestävä kehitys -lippulaivahankkeessa esitetyt tavoitteet. Tavoitteissaan EU pyrkii vuoteen 2020 mennessä vähentämään kasvihuonekaasujaan 20 prosenttia, lisäämään uusiutuvan energian osuutta energiantuotannosta 20 prosentilla ja parantamaan energiatehokkuutta 20 prosenttia (Euroopan komissio, 2012b). Energiaverojen korotukset kasvattavat samalla siten myös yritysten saamien verohelpotusten kokonaisarvoa.

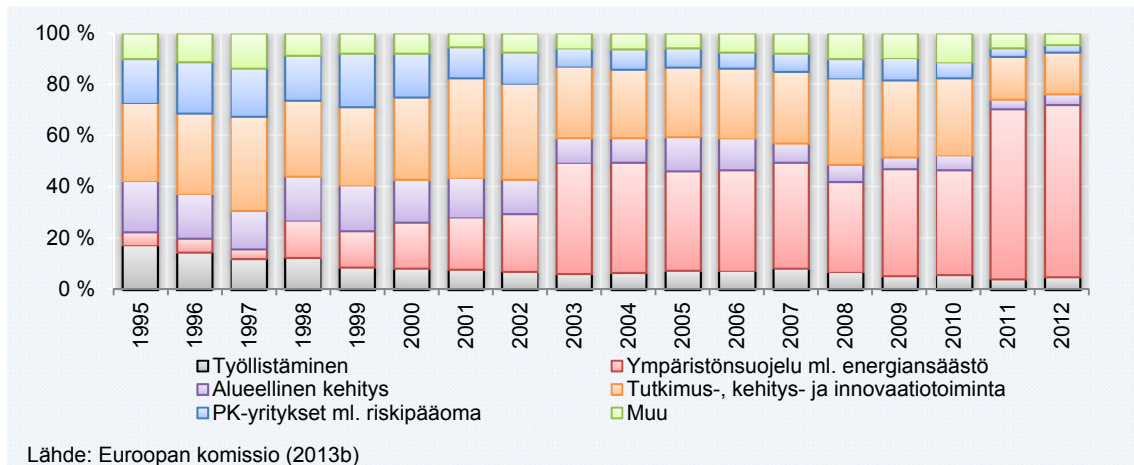
Tutkimus- ja kehitystoimintaan ohjattujen valtiontukien osuus on puolestaan vähentynyt kuluvalla vuosikymmenellä. Vuonna 2012 noin 16 prosenttia Suomen teollisuudelle ja palvelualoille maksetuista valtiontuista käytettiin tutkimus- ja kehitystoimintaan, kun vuonna 2010 vastaava osuus oli yli 30 prosenttia.¹³ Samansuuntainen trendi on havaittavissa esimerkiksi Ruotsissa, jossa yli 85 prosenttia vastaavista tuista oli ympäristönsuojelu- ja energiamenojen helpotuksiin liittyviä tukia vuonna 2012, ja tutkimus- ja kehitystoimintaan kohdistetut tuet vastasivat vain noin 4 prosenttia kaikista teollisuudelle ja palvelualoille maksetuista valtiontuista (Euroopan komissio, 2013b). Myös työllistämiseen, alueelliseen kehitykseen ja pk-yritysten tukemiseen tähtäävien hankkeiden suhteellinen osuus on ollut Suomessa laskussa 2000-luvulla. Vuonna 2012 teollisuus ja palvelualojen pk-yrityksille kohdistettujen valtiontukien osuus oli alle 5 prosenttia kaikista tuista.¹⁴ Pk-yrityksille todellisuudessa päätyvä rahoitus on kuitenkin korvamerkittyä osuutta selvästi suurempi, sillä myös muiden tukiluokkien rahoitusta myönnetään pk-yrityksille.

¹² Vuonna 2011 Suomessa myönnettiin yhteensä 382 miljoonaa euroa verovähennyksiä ja helpotuksia ympäristöveroihin (Euroopan komissio, 2012a).

¹³ Kokonaistukien määrä on kuitenkin samaan aikaan kasvanut, minkä vuoksi T&K-toimintaan ohjatut varat vähenivät euromääräisesti vain noin 8 % kyseisellä ajanjaksolla (Euroopan komissio, 2013b).

¹⁴ EU27-maiden vastaava keskiarvo oli noin 7 % (katso liitekuvio A6). vrt. edellinen alaviite

Kuvio 2. Suomen teollisuudelle ja palvelualoille maksettujen valtiontukien jakautuminen tukiluokittain (horisontaalinen tuki, johon ei sisälly sektori- tai kriisitukia)

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on arvioinut, että Suomessa vuosittain noin 25 000–30 000 yritystä saa kansallisia yritystukia yhdeltä tai useammalta taholta.¹⁵ Luku vastaa noin kymmentä prosenttia kaikista Suomen yrityksistä. Tuetuista yrityksistä valtaosa on teollisuusyrityksiä, ja lähes kaikki Suomen teollisuusyritykset ovatkin ministeriön arvioiden mukaan eri yritystukiorganisaatioiden asiakkaita. (TEM, 2012b.)

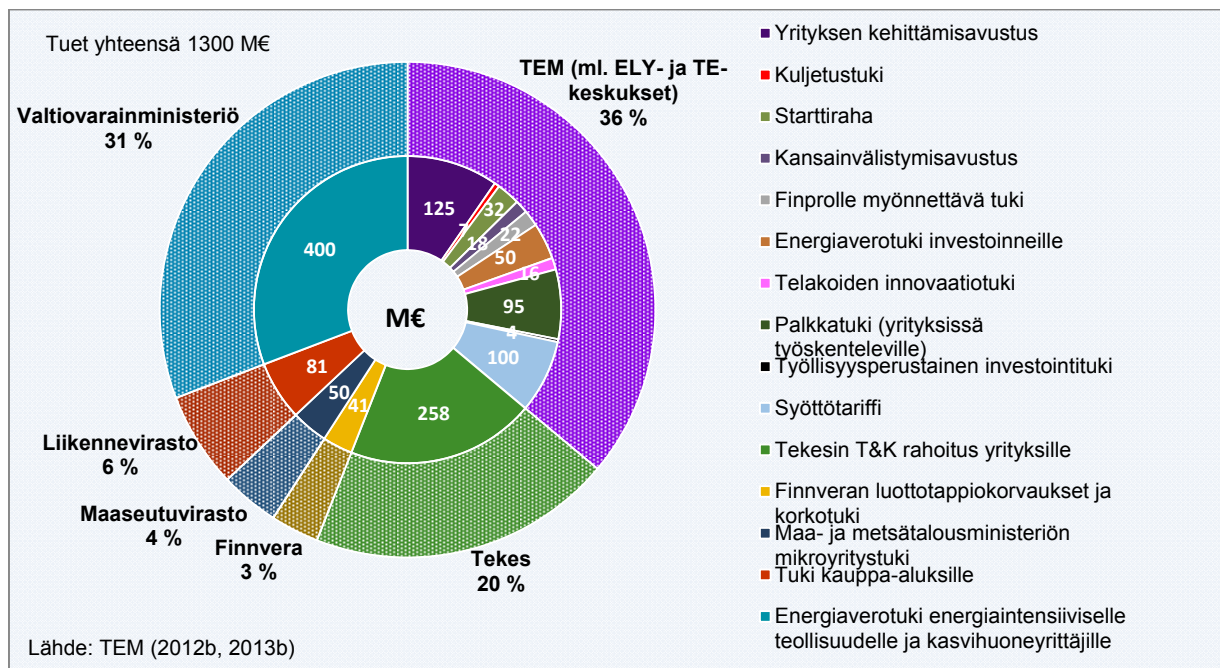
TEM on yritystukia käsittelevässä raportissaan esittänyt yhden tavan luokitella Suomessa jaettavat yritystuet virastoittain. Raportin mukaan yritystukia maksettiin vuonna 2012 kokonaisuudessaan noin 1,3 miljardia euroa. Luku poikkeaa Euroopan komission arvioista noin 100 miljoonalla eurolla. Erot arvioissa syntyvät yritystukien ja tukiosuuksien määrittelyeroista. TEM sisällyttää arvioihinsa verotuista vain energiaverotuet ja muut verotuet on jätetty pois arviosta ”vakiintuneena verotuksena”. (TEM, 2012b.) Toisaalta TEM:n arviosta poiketen komission arvioon ei sisällytetä de minimis -tukea, eikä suoraan EU:lta tulevia tukia esimerkiksi rakennerahastosidonnaisia tukia (TEM, 2013b). Lisäksi Finnveran¹⁶ tukiosuuksien arvioiminen voi tuottaa eroja laskutapojen välille. TEM:n arviossa Finnveran vientitakuiden tukiosuus on merkitty nolllaksi, sillä takuut eivät ole moniin vuosiin realisoituneet kuluina valtiolle. On kuitenkin syytä huomata, että takuut voitaisiin tulkita kuluna, sillä valtio kantaa aktiivisesti luottotappioriskiä taattavan yrityksen osalta. Toisin sanoen takuut voidaan ymmärtää valtion tarjo-

¹⁵ Kansallisiin tukiin on luettu myös tuet, joihin sisältyy osittaista rahoitusta EU:n rakennerahastoilta.

¹⁶ Finnvera on Suomen valtion omistama erityisrahoitusyhtiö, joka tarjoaa yrityksille lainoja, takauksia, pääomasijoituksia ja vientitakuja.

amina vakuutuksina taattavan yhtiön luottotappion varalle.¹⁷ Finnveran tytäryhtiön, Aloitusrahoisto Veran, tekemät sijoitukset on jätetty pois laskelmasta, sillä sijoitustoiminnan mahdollisten tulosten oletetaan näkyvät vasta tulevaisuudessa. (TEM, 2012b).

Kuvio 3. Työ- ja elinkeinoministeriön arvio vuonna 2012 myönnettyistä valtion yritystuista tukimuodoittain ja myöntäjittäin

Suomen julkisten yritystukien myöntäjät jakautuvat ministeriöihin, virastoihin sekä valtion tukemiin rahoitusinstituutioihin. Merkittävimmät yritystukia myöntävät tahot ovat työ- ja elinkeinoministeriö ja valtiovarainministeriö (VM). Tekes ja Finnvera kuuluvat TEM:n konserniohjauksen alaisuuteen, mutta kuviossa 3 ne on kuvattu erillisinä toimijoina korkean itsenäisyytensä vuoksi. Tekes rahoittaa yrityksiä suoraan tuilla, lainoin ja pääomallainoin niiden liiketoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä, T&K-toiminnan toteuttamisessa sekä kansainvälistymisessä. Finnvera puolestaan tarjoaa rahoitusta yritystoiminnan alkuvaiheeseen, kasvuun ja kansainvälistymiseen myöntämällä lainoja, takauksia, pääomarahoitusta ja vientitakuita. Alueellisesti tai sektorikohtaisesti rajattuja tukia myöntävät Liikennevirasto ja Maaseutuvirasto.

Yllä raportoidut valtiovarainministeriön tuet koostuvat kokonaisuudessaan energiaverotuesta energiantensiivisille sektoreille. Energiaintensiivisten yritysten

¹⁷Siten myönnetyn takauksen vaihtoehtoiskustannus on menetetty tuotto, joka olisi mahdollista saada vastaavanlaisesta vakuutuksesta yksityisillä markkinoilla.

verotuen määrä kasvoi huomattavasti vuonna 2012,¹⁸ jolloin veronpalautuksiin oikeuttavaa energiaverojen kynnysarvoa laskettiin (HE 129/2011). Kokonaisuudessaan energiantensiivisille yrityksille ja kasvihuoneyrittäjille myönnettiin noin 400 miljoonaa euroa, eli noin kolmasosa vuonna 2012 myönnettyistä yritystuista. Energiaintensiivisen teollisuuden verotuki voidaan mainita poikkeuksena, joka palvelee pääasiallisesti vain suuria yrityksiä¹⁹, kun muut tukioorganisaatiot painottavat erityisesti pk-yrityksiä.

Tekes myönsi arvion mukaan viidesosan kaikista julkisista yritystuista vuonna 2012, eli yhteensä noin 260 miljoonaa euroa. Finnvera näyttäytyy yllä esitetystä tukilaskelmassa pienekkönä toimijana, sillä Finnveran lainojen ja takausten tukiosuuksien on katsottu koostuvan ainoastaan luottotappiokorvauksista ja korkotuista, eikä vientitakauksia tai pääomasijoituksia ole siten huomioitu tukilaskelmassa. Finnveran kokonaisrahoituksen määrä on kuitenkin tukiosuuksiin verrattuna huomattava. Yhtiön tuloslaskelman mukaan Finnveran viennin rahoituksen kokonaisarvo kasvoi 5,3 miljardiin euroon vuonna 2012. Samana vuonna yhtiö myönsi pk-yrityksille rahoitusta noin 850 miljoonaa euroa (Finnvera, 2013).

Valtaosa TEM:n yritystuista pyrkii tukemaan yrityksiä työllistäjinä ja avustamaan yritysten kehittämistä helpottamalla markkinoilta saatavan rahoituksen puutteita. Kaiken kaikkiaan yrityksen kehittämisavustus ja palkkatuki yrityksissä työskenteleville kattoi noin puolet TEM:n vuonna 2012 myöntämisestä 430 miljoonan euron kokonaisu yritystuista.

2.4 Suurille ja pk-yrityksille myönnetyt tuet

Valtiontukia ohjaavat säädökset ja jäsenvaltioiden sisäinen tukipolitiikka vaikuttavat julkisten tukioorganisaatioiden tukien kohdentamiseen. Lähtökohtaisesti Euroopan komission säädökset rajoittavat tiukemmin suurten yritysten tukemista, sillä pk-yritysten hankkeita on useimpien tukimuotojen osalta mahdollista tukea suuremmilla valtiontukiosuuksilla: esimerkiksi T&K-hankkeiden rahoituksessa jäsenvaltioiden on mahdollista tarjota suurille yrityksille vastaavansuuruisia tukiosuuksia kuin pienille ja keskisuurille yrityksille vain mikäli hanke keskittyy puhtaasti perustutkimukseen.²⁰

¹⁸ Vuonna 2012 energiantensiivisten yritysten ja kasvihuoneyrittäjien verotukia maksettiin 25 % (80 M€) enemmän edellisvuoteen verrattuna (TEM, 2012b; 2013b).

¹⁹ Tukeen ovat oikeutettuja yritykset, jotka ovat tilikaudella maksaneet energiatuotteistaan (polttoaineet, kaukolämpö, yms.) energiaveroja yli 0,5 % yrityksen jalostusarvosta. Kynnysarvon ylittävät yritykset voivat hakea tukea raja-arvon ylittävältä osuudelta. Veronpalautusta maksetaan kuitenkin vain yli 50 000 euron ylittävältä osuudelta (HE 129/2011), mikä käytännössä rajaa pienemmät yritykset pois tuen piiristä.

²⁰ Katso ryhmäpoikkeusasetus (EY N:o 800/2008) ja yhteisön puitteet T&K&I myönnettävälle valtiontuelle (2006/C 323/01).

Tässä luvussa hyödynnetään Tilastokeskuksen yritystukitietokannan, tilinpäätös-paneelin ja yritysrekisterin toimipaikkatietoja ja tarkastellaan, kuinka vuosina 2003–2012 myönnetyt yritystuet jakautuivat suomalaisille yrityksille. Tietokanta sisältää maa- ja metsätalousministeriön (MMM) ja TEM:n suorat tuet, Tekesin suorat tuet, lainat ja pääomalainat sekä Finnveran lainat ja takaukset. Maataloustukia ei listata yritystukitietokantaan, joten ne on jätetty pois tämän luvun tukitarkastelusta. Tietokanta sisältää ainoastaan yritystoimintaan kohdistuvat tuet ja siten tarkastelun ulkopuolelle jäävät myös esimerkiksi verotuet.²¹

Tilastokeskuksen yritystukitietokannan tietojen mukaan vuosina 2003–2012 myönnettiin yhteensä noin 4,9 miljardia euroa suoria tukia, joista valtaosa kohdistui pk-yrityksiin. Suorien tukien lisäksi yritykset saavat tukia myös muun muassa lainoina ja takauksina. Koko tarkasteluajavälillä suoria tukia, lainoja ja takauksia myönnettiin yhteensä noin 120 000 yritykselle, joille tukihavaintoja kertyi kokonaisuudessaan kymmenen vuoden aikana noin 240 000 kappaletta. Tukihavainnoista lähes 200 000 saatiin yhdistettyä Tilastokeskuksen tilinpäätös-paneelin henkilöstötietoihin. Yhdistyneet havainnot koskivat yhteensä 94 000 yritystä, joista 79 000 työllistivät jokaisena havaintovuonna alle 10 henkilöä. Vastaavasti suuria, vuosittain yli 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä joukossa oli kokonaisuudessaan noin 560 kappaletta.

Tilinpäätöspaneelistä puuttuvat muun muassa henkilöstömäärältään tai liikevaihdoltaan pienet yritykset, jotka eivät ylitä vuosittain määriteltäviä tilastorajoja. Yrityksiä, joiden henkilöstötietoa ei ollut saatavilla, on tarkasteltu tarkemmin liitteessä 3.

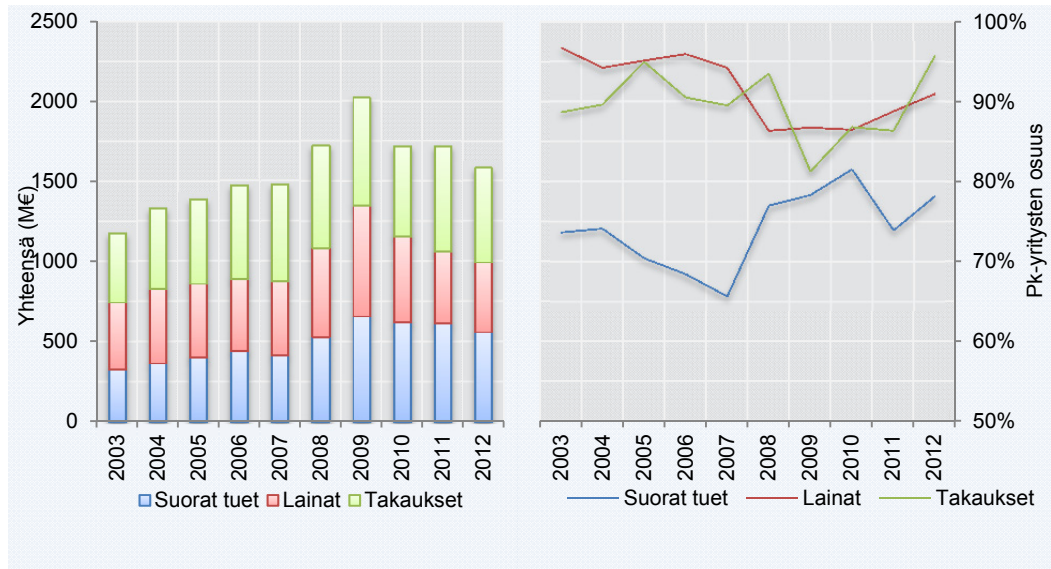
Kuvion 4 vasemmassa kuvaajassa on esitelty Tilastokeskuksen yritystukitietokantaan raportoidut myönnetyt suorat tuet, lainat ja takaukset vuosina 2003–2012. Vuonna 2012 suoria tukia, lainoja ja takauksia myönnettiin tietokannan mukaan yhteensä noin 1,6 miljardia euroa. Suorien tukien osuus vuoden 2012 myönnettyistä kokonaistuista oli noin 35 prosenttia, lainojen 27 prosenttia ja takausten 37 prosenttia. Eri tukimuotojen valtiontuen tukiosuudet eroavat kuitenkin esitetyistä nimellisarvoista, sillä lainat tulee maksaa takaisin ja takaukset toteutuvat vain lainanmaksun epäonnistuessa.

Kuvion 4 oikeanpuoleisessa kuvaajassa esitetään myönnettyjen tukimuotojen kohdentuminen EU-suosituksen mukaisesti määritellyille pk-yrityksille. Pk-yritysten määrittelyssä vaadittavat tunnusluvut yrityskoolle, liikevaihdolle ja taselle perustuvat Tilastokeskuksen tilinpäätös-paneelin tietoihin. Vuosina 2003–2012 pk-yrityksille myönnettiin kokonaisuudessaan 85 prosenttia kaikista suorista tuista, lainoista ja takauksista. Pk-yritysten osuus oli erityisen suuri myönnettyistä lainoista ja takauksista. Sen sijaan suoria tukia myönnettiin pk-yrityksille muita tukimuotoja vähemmän. Vuonna 2012 pk-yrityksille myönnet-

²¹ Katso tarkempi kuvaus liitteessä 3.

tiin yhteensä 78 prosenttia suorien tukien, 91 prosenttia lainojen ja lähes 96 prosenttia takauksien kokonaisarvosta.

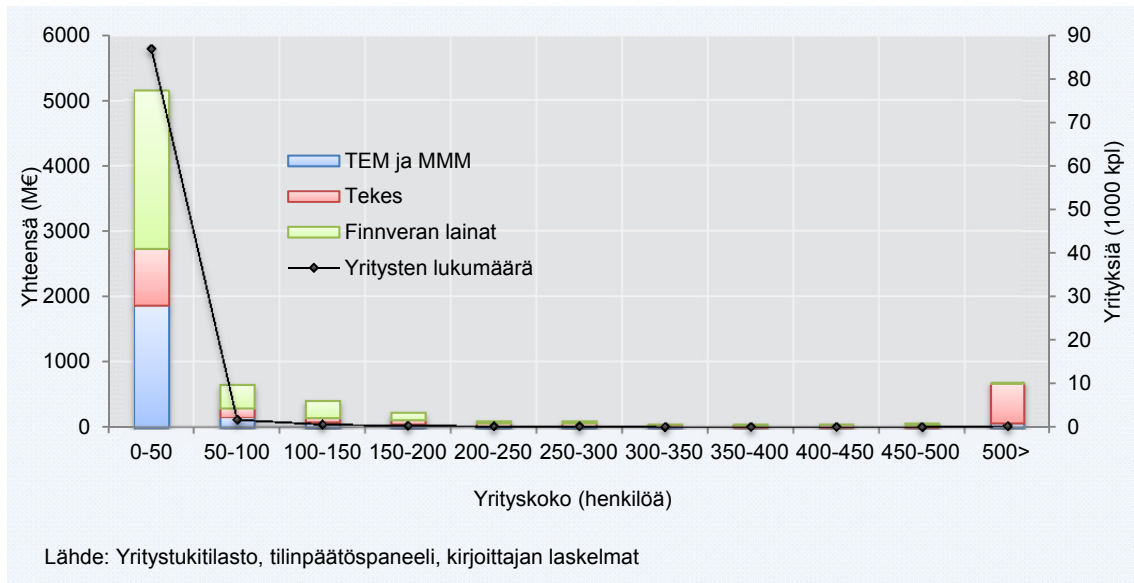
Kuvio 4. Myönnetyt suorat tuet, lainat ja takaukset Tilastokeskuksen yritystukitietokannassa sekä pk-yritysten osuus näiden tukimuotojen kokonaisarvosta

Lähde: Yritystukitilasto, tilinpäätöspaneeli, kirjoittajan laskelmat

Vuosien 2003–2012 aikana suoria tukia myönnettiin erityisesti mikro- ja pienyrityksille. Kuviossa 5 on esitetty tukiorganisaatioiden myöntämien suorien tukien sekä Finnveran lainojen jakautuminen yrityksille henkilöstökokoluokittain. Kuvioon on lisäksi merkitty kokoluokkiin kuuluvien yritysten lukumäärä. Alle 250 henkilöä työllistäville yrityksille myönnettiin noin 80 % kaikista suorista tuista ja 97 % Finnveran lainoista, eli yhteensä yli 6,5 miljardia euroa vuosina 2003–2012. Alle 50 henkilön yritykset saivat myönnetyistä suorista tuista noin 2,7 miljardia euroa sekä Finnveran lainoista yhteensä 2,4 miljardia euroa. Yli 250 henkilöä työllistäville suurille yrityksille myönnettiin yhteensä 900 miljoonaa euroa suoria tukia ja 100 miljoonaa euroa Finnveran lainoja vuosien 2000–2012 aikana. Tekesin lainat mukaan lukien alle 250 henkilöä työllistäville yrityksille myönnettiin 87 % kaikista suorista tuista ja lainoista (katso liitekuvio A4). On kuitenkin syytä huomioida, että kokonaislukemiin vaikuttaa myös kokoluokkaan sisältyvien yritysten lukumäärä: tuetuista yrityksistä lähes 87 000 kuului alle 50 hengen kokoluokkaan, kun yli 50 hengen yrityksiä oli puolestaan yhteensä vain noin 4 500 kappaletta.

Kuvio 5. Myönnettyt suorat tuet ja Finnveran lainat, 2003–2012²²

Pienten yritysten suhteellinen osuus on huomattavinta TEM:n²³ ja MMM:n myöntämässä suorissa tuissa, joista 83 prosenttia myönnettiin alle 50 henkilön yrityksille. Finnvera myönsi näille yrityksille yhteensä 2,4 miljardia euroa lainoja, mikä vastasi yli 70 prosenttia kaikista Finnveran myöntämistä lainoista vuosina 2003–2012. Myös Tekesin suorista tuista merkittävä osuus myönnettiin alle 50 henkeä työllistäville yrityksille. Tekesin suorista tuista myönnettiin kuitenkin jopa 30 prosenttia noin 200:lle yli 500 hengen yrityksille.²⁴

Teollisuusalan yritykset saavat merkittävän osan myönnettyistä suorista tuista. Kuviossa 6 on kuvattu myönnettyjen suorien tukien jakautumista toimialoittain. Kuvioon sisällytetystä kymmenestä eniten tukia saavasta toimialasta teollisuus (toimialaluokka D²⁵) erottuu joukosta selvästi. Teollisuusalan pk-yritykset saivat yhteensä lähes 1,2 miljardia euroa ja suuret teollisuusyritykset puolestaan hieman yli 800 miljoonaa euroa suoria tukia vuosina 2003–2012. Kaikista suuryrityksille myönnettyistä suorista tuista lähes 80 prosenttia kohdentui teollisuusalan yrityk-

²² Kuvioon 5 ei ole sisällytetty tukihavaintoja yrityksille, joiden henkilöstömääriä ei ollut saatavilla tilinpäätöspaneelissa. Puuttuvien yritystietojen havaintoja oli yhteensä 44 900 kappaletta 36 500:lle yritykselle vuosina 2003–2012. Kokonaisuudessaan näille yrityksille myönnettiin tarkasteluvuosina yhteensä noin 14 % suorista tuista (700 miljoonaa euroa) ja 17 % Finnveran lainoista (670 miljoonaa euroa). Puuttuvien yritystietojen yritykset koostuvat pääosin pienistä ja nuorista yrityksistä. Puuttuvien yritystietojen yrityksiä on tarkasteltu tarkemmin liitteessä 3.

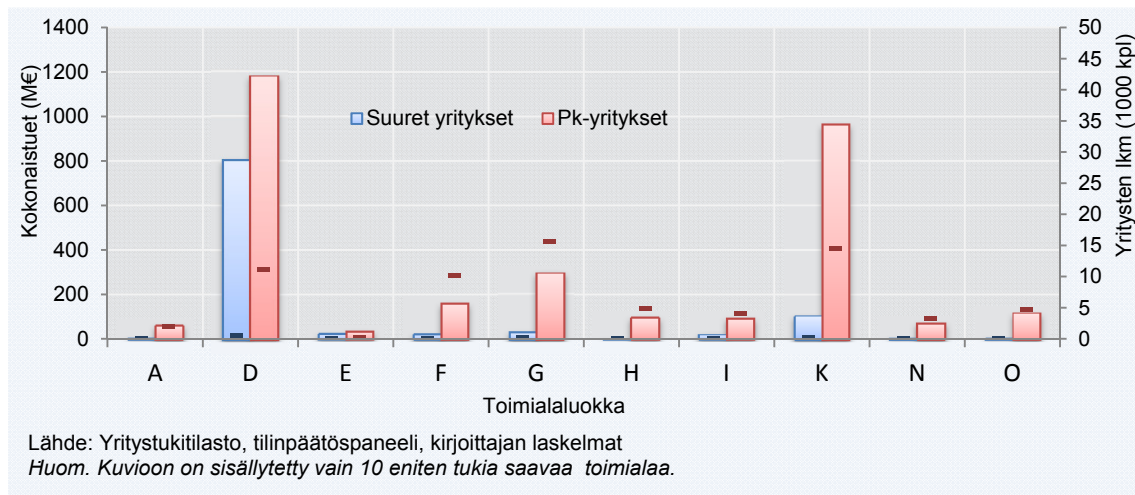
²³ KTM ja TM ennen vuotta 2008.

²⁴ Tekesin ilmoittamien tukitietojen mukaan Nokia Oyj:lle ja Nokia Solutions and Networks Oy:lle myönnettiin vuosina 2003–2012 yhteensä noin 127 miljoonaa euroa suoria tukia, mikä vastaa noin 20 % yli 500 hengen yrityksille myönnettyistä Tekesin suorista tuista (kuvi 5).

²⁵ Toimialaluokkien selitykset on esitetty liitteessä 1.

sille. Myös pk-yrityksistä teollisuusalan yritykset olivat suurin tuen saaja. Kiinteistö-, vuokraus- tutkimus- ja liike-elämän palveluja tuottavat yritykset (toimialaluokka K) saivat kuitenkin lähes kolmasosan kaikista pk-yrityksille myönnetyistä suorista tuista. K-toimialan tukia saavista yrityksistä merkittävin osa oli ohjelmistoalan yrityksiä (alaluokkaa ei esitetty kuvaajassa).

Kuvio 6. Myönnetty suoraa tukea toimialoittain (TOL 2002), 2003–2012²⁶

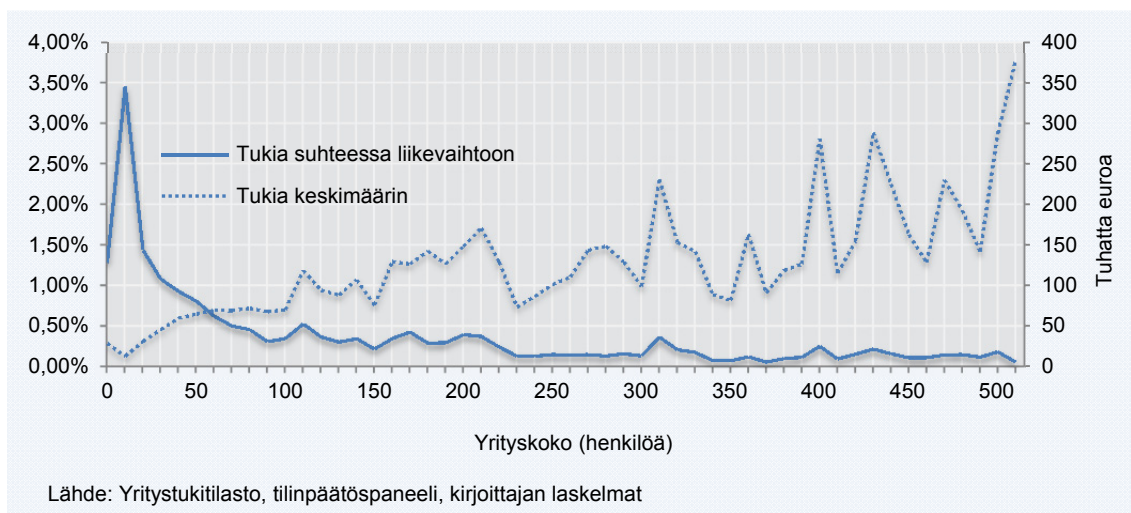
Kuviossa 7 on esitetty katkoviivalla myönnettyjen suorien yritystukien keskiarvo yritysten henkilöstömäärän mukaan jaoteltuna. Tuetulle 1–10 henkilöä työllistävälle yritykselle myönnettiin vuosina 2003–2012 kokonaisuudessaan keskimäärin 13 000 euroa suoraa tukia yritystä kohden, kun tuetulle yli 500 hengen yritykselle myönnettiin suoraa tukia samalla aikavälillä keskimäärin noin 380 000 euroa. Tukien keskimääräinen suuruus kasvaa henkilöstömäärän lisääntyessä, sillä suurempien yritysten toteuttamat investointihankkeet ovat tyypillisesti mitavampia kuin pienillä yrityksillä.

Vaikka pienempien yritysten hankkeita tuetaan euromääräisesti keskimäärin vähemmän, ne saavat liiketoiminnan kokoon nähden enemmän tukia kuin suuret yritykset. Alle 10 hengen yritysten saamat tuet vastasivat keskimäärin lähes 3,5 prosenttia yritysten liikevaihdosta. Yli 500 hengen yrityksille myönnettyjen tukien kokonaismäärä oli tarkasteluajanjaksolla puolestaan alle 0,1 prosenttia niiden kokonaisliikevaihdosta. Alle 10 henkeä työllistävälle yrityksille myönnettyjen

²⁶ Kuvioon 6 ei ole sisällytetty tukihavaintoja yrityksistä, joille ei ollut saatavilla toimialatietoja tai pk-yritysten määrittelyyn vaadittavia tietoja tilinpäätöspaneelissa. Kuviosta puuttuvia havaintoja kaikista toimialoista oli aineistossa yhteensä 45 900 kappaletta, noin 33 960:sta yrityksestä vuosina 2003–2012. Kokonaisuudessaan näille yrityksille myönnettiin tarkasteluvuosina yhteensä 760 miljoonaa euroa suoraa tukia. Puuttuvien yritystietojen yritykset koostuvat pääosin pienistä ja nuorista yrityksistä. Puuttuvien yritystietojen yrityksiä on tarkasteltu tarkemmin liitteessä 3.

tukien määrä suhteessa liikevaihtoon oli kokonaisuudessaan lähes 50-kertainen kaikkiin yli 250 henkilöä työllistäviin yrityksiin verrattuna.

Kuvio 7. Myönnetyt suorat tuet suhteessa liikevaihtoon ja tuen keskimääräinen suuruus, 2003–2012²⁷

²⁷ Kuvioon 7 ei ole sisällytetty tukihavaintoja yrityksistä, joiden henkilöstömääriä tai liikevaihtotietoja ei ollut saatavilla tilinpäätöspaneelissa. Kuviosta puuttuvia havaintoja oli aineistossa yhteensä 34 600 kappaletta, 26 900:sta yrityksestä vuosina 2003–2012. Kokonaisuudessaan näille yrityksille myönnettiin tarkasteluvuosina yhteensä 700 miljoonaa euroa suoria tukia, jotka olivat suuruudeltaan keskimäärin noin 20 000 euroa. Puuttuvien yritystietojen yritykset koostuvat pääosin pienistä ja nuorista yrityksistä. Puuttuvien yritystietojen yrityksiä on tarkasteltu tarkemmin liitteessä 3.

3 Yksityinen rahoitus

Toimivilla rahoitusmarkkinoilla investointihankkeille on saatavilla yksityistä rahoitusta, mikäli investoinnin odotetut tuotot ovat riittävän korkeat investoinnin odotettuihin kustannuksiin nähden. Rahoitusmarkkinoiden toimivuuden arvioiminen on kuitenkin haasteellista, sillä solmittujen yritysrahoitus sopimusten määrään vaikuttaa sekä yritysten rahoituksen kysyntä että rahoituksen tarjonta. Tässä luvussa käsitellään rahoituksen toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä ja arvioidaan suomalaisten pk-yritysten rahoitusmarkkinoita suhteessa muihin EU-maihin.

3.1 Rahoituksen saatavuuden arvioiminen

Julkisessa keskustelussa puhutaan usein yritysten rahoituksen saatavuudesta. Rahoituksen saatavuuteen vaikuttavat samanaikaisesti sekä rahoituksen kysyntä että sen tarjonta. Toteutuneiden rahoitus sopimusten vähentynyt määrä voi johtua muun muassa pankkien tiukentuneesta luotonannosta, esimerkiksi pankkialan sääntelyn lisääntymisen seurauksena tai taloudentilan vuoksi heikentyneistä investointien tuotoista, jolloin yhä harvemmat investoinnit ovat yrityksille ja rahoittajille taloudellisesti kannattavia. Toteutuneiden rahoitus sopimusten vähentynyt määrä voi lisäksi johtua rahoituksen hinnan noususta, mikä ei välttämättä tarkoita, että rahoituksen saatavuus olisi vaikeutunut.

Kuvio 8 havainnollistaa suhdanne- ja investointiodotusten välistä suhdetta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kuviossa on esitetty Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) tuottama talouden luottamusindikaattori päätoimialoittain sekä pk-yritysbarometrillä mitatut investointiodotukset. EK:n luottamusindikaattorin kuu-kausittainen kysely kuuluu Euroopan komission harmonisoituun järjestelmään, jonka pohjalta laskettava indikaattori pyrkii kuvastamaan yritysten kyselyhetken suhdannetilannetta ja lähitulevaisuuden suhdanneodotuksia.²⁸ Nollaa lähentelevä saldoluku kertoo, että yritykset eivät odota taloudentilaansa merkittävää muutosta lähitulevaisuudessa, kun taas vahvasti nolasta poikkeava luku kuvaa erittäin positiivisia tai negatiivisia odotuksia.

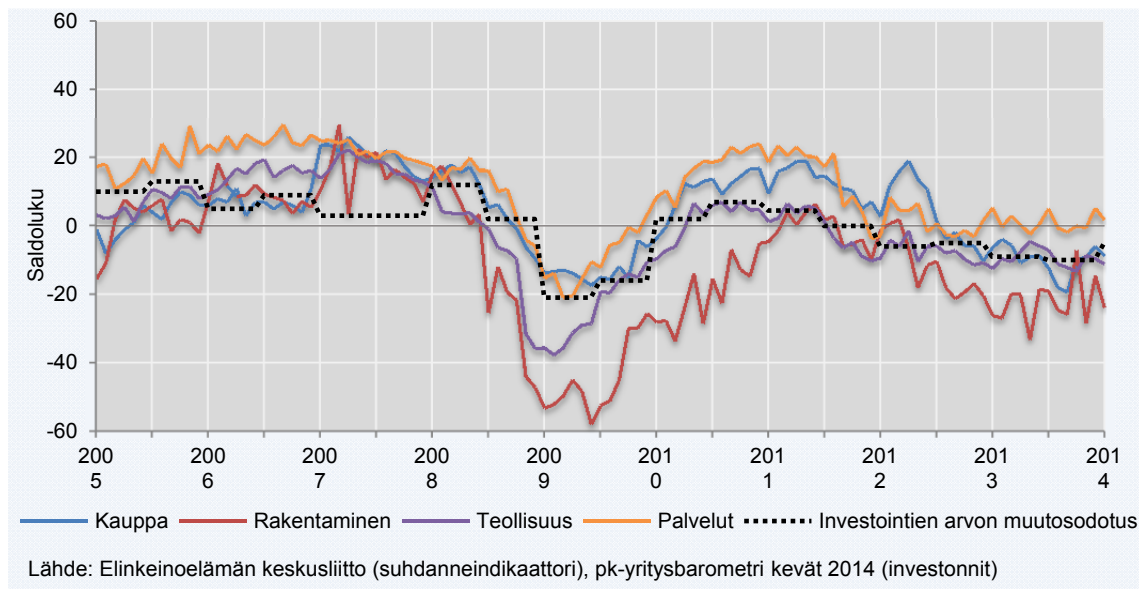
Kuviossa 8 katkoviiva kuvastaa pk-yritysten odotuksia omien investointiensa arvon muutoksesta. Kuvioista ilmenee, että pk-yritysten odotukset tulevista investoinneistaan seuraavat vahvasti suhdanneodotuksia. Finanssikriisin myötä vuoden 2008 lopulla luottamusindikaattorit kääntyivät jyrkkään laskuun kaikilla päätoimialoilla – huomattavimmin rakennussektorilla. Rakennussektoria lukuun ottamatta kaikkien päätoimialojen luottamusindeksillä arvioidut suhdanneodotukset vaihtuivat positiivisiksi vuoden 2010 alkuun mennessä, mutta kääntyivät jo vuoden sisällä uuteen laskuun eurokriisin myötä. Indikaattorin saldoluvut ovat sit-

²⁸ Katso indeksin yksityiskohtainen menetelmäkuvaus:

http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/userguide_en.pdf

temmin pysytelleet kaikilla toimialoilla joko matalina tai negatiivisina, samoin kuin investointien arvon muutosodotukset. Suhdanteet voivat vaikuttaa toteutettavien investointien määrään myös rahoituksen tarjonnan välityksellä, esimerkiksi mikäli rahoittajat varautuvat laskusuhdanteeseen sijoittamalla enemmän matalan riskin sijoituskohteisiin ja vähentämällä korkean riskin investointihankkeiden osuutta.

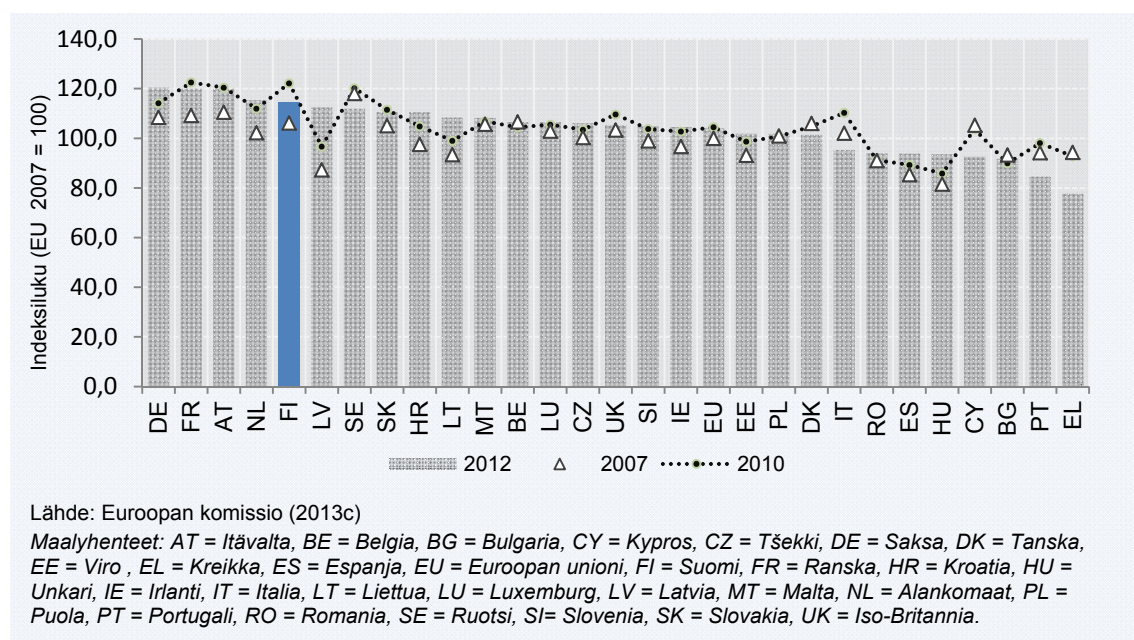
Kuvio 8. EK:n toimialoittainen suhdanneindikaattori ja pk-yritysten investointiodotukset

Pk-yritysten yksityisrahoitusmahdollisuuksien arvioimisessa voidaan hyödyntää Euroopan komission *SME Access to Finance* (SMAF) -indeksiä. SMAF-indeksi tarkastelee pk-yritysten laina- ja pääomarahoituksen saatavuutta EU:n jäsenvaltioissa. Indeksipohjautuu pk-yrityksille suunnatun kyselyn vastauksiin, joihin on yhdistetty rahoituksen volyymia ja korkotasoa heijastavia tunnuslukuja (ks. indeksin tarkka kuvaus liitteessä 1). Kuviossa 9 on esitetty SMAF-indeksin arvojen kehitys EU-maissa.²⁹

²⁹ Kuvioon on sisällytetty selkeyden vuoksi vain vuodet 2007, 2010 ja 2012. Kyseiset vuodet on valittu, koska 2007 oli ensimmäinen kyselyvuosi ja vertailuajankohta ennen finanssikriisin alkua. Vuosi 2010 oli eurokriisin alkamisvuosi ja vuosi 2012 on tuorein saatavilla oleva tieto.

Kuvio 9. SME Access to Finance -indeksi

Laajemmin tarkastellen suomalaisten pk-yritysten rahoitustilanne on pysytellyt EU-maiden välisessä vertailussa suhteellisen korkeana. Viimeisimmässä arvioissa vuonna 2012 Suomi sijoittui EU-maiden välisessä vertailussa viidenneksi, eli huomattavasti EU-maiden keskitasoa korkeammalle. Indeksiluvulla mitattu rahoituksen saatavuus kasvoi Suomessa kriisiä edeltäneeltä vuodelta 2007 vuoteen 2010 asti, jolloin Suomi oli vertailumaiden kärjessä. Vuoden 2010 jälkeen indeksillä mitattu rahoituksen saatavuus kääntyi laskuun Suomessa ja useissa EU-maissa. Huomattavaa on tosin, että vaikka Suomen indeksiluku on kasvanut vuosien 2007–2012 aikana, se ei vielä suoranaisesti tarkoita, että rahoitus olisi euro-määräisesti kasvanut. Indeksilukua kohottaa esimerkiksi finanssikriisin puhkeamisen myötä yleisen korkotason lasku. Toisaalta yleisen korkotason aleneminen tuskin riittää yksin selittämään indeksiluvun muutosta, sillä vuosina 2007–2012 Suomen indeksiluku kasvoi yli kaksi kertaa enemmän kuin EU-maissa keskimäärin.

SMAF-indeksilukuun vaikuttavat muun muassa pk-yritysten lainahakemusten hyväksymisaste, korkokehitys ja pääomasijoitusten määrä. Näitä eritellään tarkemmin seuraavaksi.

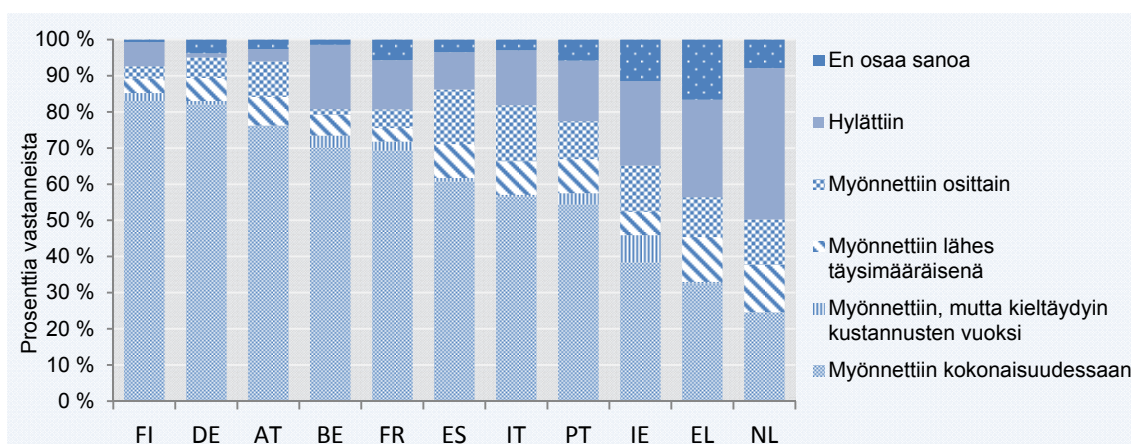
3.2 Pankkirahoitus

Pankkirahoitus on historiallisesti ollut merkittävää sekä Suomen että muun Euroopan yritysrahoituksessa (Suomen Pankki, 2013). Euroopan keskuspankin

(EKP) puolivuositteittain toteutettavan pk-yritysten rahoituskyselyn³⁰ mukaan pankkilainat ovat pk-yritysten keskuudessa selvästi suosituin rahoitusmuoto: yli 70 prosenttia euroalueen pk-yrityksistä ilmoitti pankkilainojen olevan yritykselleen sopivin rahoitusmuoto (ks. Liitekuvio A5.). Tuoreimman kyselyn vastausten perusteella suomalaiset pk-yritykset saivat pankeilta hakemansa yrityslainan kokonaisuudessaan useammin kuin yhdessäkään muussa euromaassa.³¹

Kuviossa 10 on esitetty maakohtaisesti pk-yritysten onnistuneiden lainahakemusten suhteellinen osuus. Vastaukset kuvastavat kyselyä edeltäneen kuuden kuukauden aikana tehtyjä lainahakemuksia. Hyväksymisaste on Suomessa kyselyyn vastanneista euromaista korkein. Kyselyyn vastanneista suomalaisista pk-yrityksistä 83 prosenttia ilmoitti saaneensa edellisen puolen vuoden aikana pankeilta hakemansa lainan täysimääräisenä. Vastanneista 7 prosenttia ilmoitti saaneensa lainan joko osittain tai lähes täysimääräisenä. Vastaavasti 7 prosenttia ilmoitti lainahakemuksensa tulleen hylätyksi. Kyselyyn vastanneiden euromaiden keskiarvo myönnettyille lainoille oli 66 prosenttia. Suomalaisista vastaajista 2 prosenttia kieltäytyi lainasta korkeiden luottokulujen vuoksi.

Kuvio 10. Myönnettyt pk-yritysten pankkilainat euromaissa

Lähde: Euroopan keskuspankki (2014a)

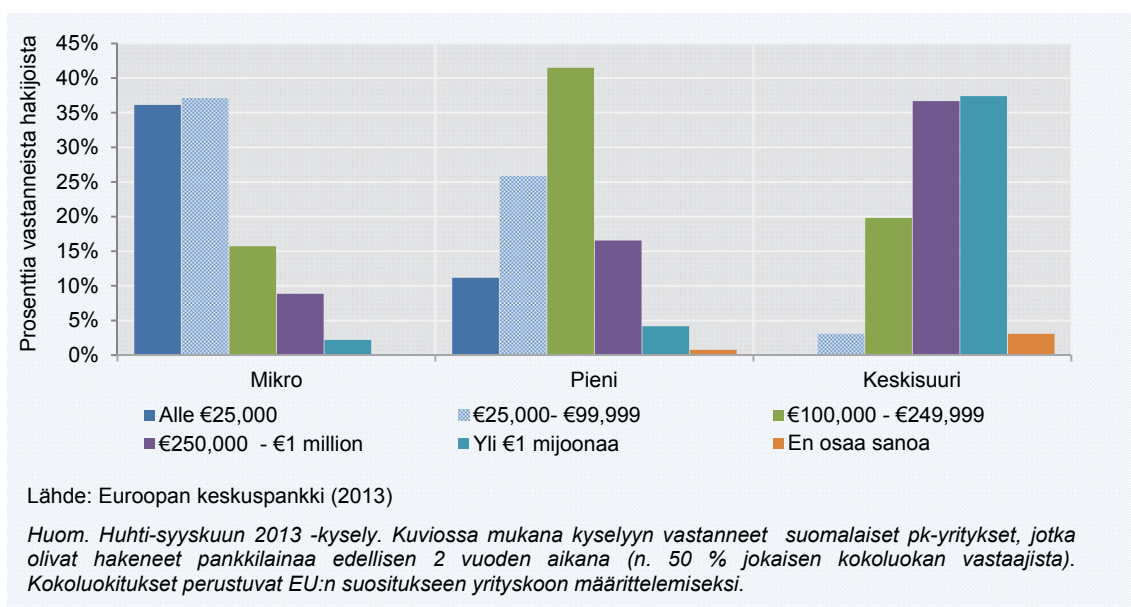
Huom. Lokakuu 2013–maaliskuu 2014 -kysely. Pk-yritysten vastaukset kysymykseen: "Mikäli haitte pankkilainaa edellisen 6 kuukauden aikana, saitteko hakemanne lainan?". Kuviossa on mukana kyselyyn vastanneet pk-yritykset, jotka hakivat pankkilainaa kyselyä edeltäneen 6 kuukauden aikana. Maalyhtenteet kyselyyn vastanneille euromaille: AT = Itävalta, BE = Belgia, DE = Saksa, EL = Kreikka, ES = Espanja, FI = Suomi, FR = Ranska, IE = Irlanti, IT = Italia, NL = Alankomaat, PT = Portugali.

³⁰ EKP:n Survey on the SME access to finance (SAFE) -kysely toteutetaan euromaissa puolen vuoden välein. EKP ja Euroopan komissio toteuttavat kyselyn kattavampana kahden vuoden välein kaikissa EU-maissa.

³¹ Lokakuu 2013–maaliskuu 2014 -kysely. Pk-yritysten lainojen hyväksymisaste oli Suomessa myös huomattavasti euromaiden keskiarvoa korkeampi vuosina 2011–2013 (Hyytinen, 2013).

Kuviossa 11 on esitetty suomalaisten pk-yritysten viimeksi haetun lainan määrä yritysten kokoluokittain.³² Kuviosta ilmenee, että suomalaisten pk-yritysten hakemien lainojen suuruus on korreloinut positiivisesti yrityksen koon kanssa. Vastanneista pk-yrityksistä 53 prosenttia ilmoitti, ettei ollut hakenut lainaa kyselyä edeltäneen kahden vuoden aikana. Lainaa hakeneista mikroyrityksistä 36 prosenttia oli hakenut alle 25 000 euron lainaa ja 73 prosenttia yrityksistä oli hakenut alle 100 000 euron lainaa. Kyselyyn vastanneista mikroyrityksistä vain 2 prosenttia ilmoitti hakeneensa yli miljoonan euron lainaa. Huomattavin osa (41 %) pienten yritysten lainahakemuksista oli kooltaan 100 000–250 000 euroa ja keski suurten yritysten lainoista puolestaan merkittävin osa (37 %) oli yli miljoonan euron lainoja.

Kuvio 11. Kyselyyn vastanneiden suomalaisten pk-yritysten viimeisimmän lainan suuruus

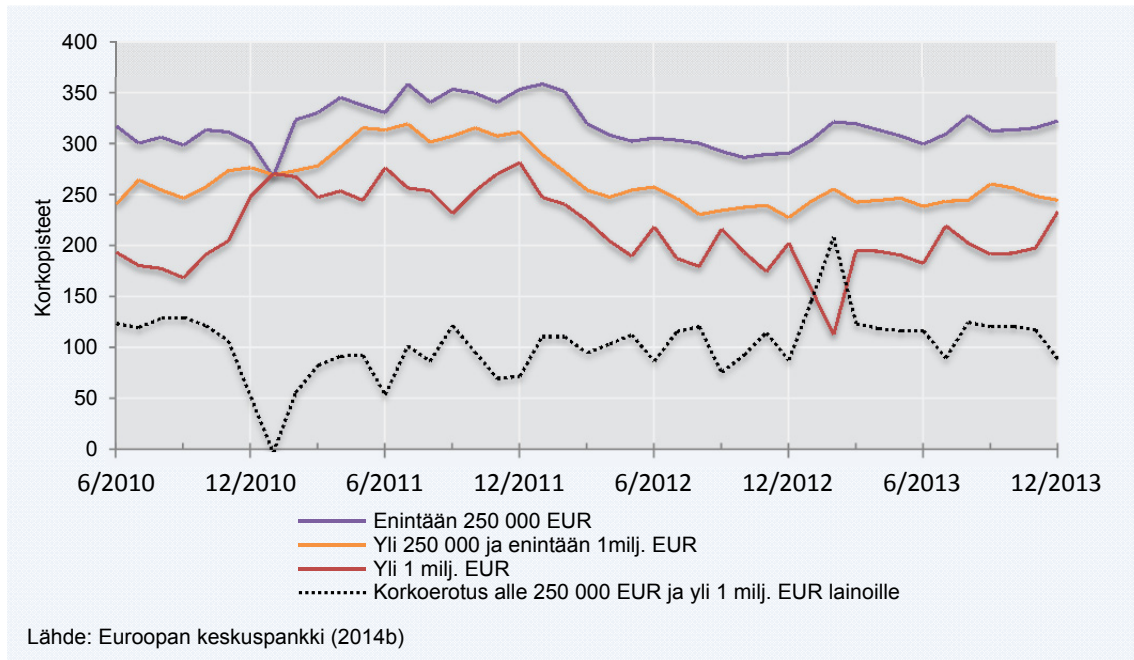
Kuviossa 12 on esitetty uusien alle miljoonan euron yrityslainojen korkokehitys Suomessa vuosina 2010–2013. Yritykset maksavat pienistä yrityslainoista keskimäärin korkeampaa korkoa kuin suurista yritysluotoista. Tarkasteluajanjaksolla uusista yli miljoonan euron lainoista maksettiin Suomessa keskimäärin noin 2,1 prosentin korkoa, kun uusista alle 250 000 euron yrityslainoista maksettiin keskimäärin yli prosenttiyksikön korkeampaa korkoa. Alle 250 000 euron ja yli miljoonan euron luottojen korkoero oli matalimmillaan alkuvuonna 2011.³³

³² Katso kokoluokitusten määritelmä liitetaulukosta A1.

³³ Tarkkaan ottaen, alle 250 000 euron lainoista maksettiin hetkellisesti jopa pienempää keskimääräistä korkoa kuin yli miljoonan euron lainoista tammikuussa 2011.

Korkoero on myös pysytellyt tarkasteluajavälillä kohtalaisen vakaana, eikä korkoerojen merkittävästä kasvusta ole ainakaan toistaiseksi näkynyt merkkejä.³⁴

Kuvio 12. Suomessa myönnettyjen uusien yrityslainojen keskikorot lainan koon mukaan (pl. valmiusluotot ja tililuottolimiitit)

Kuviossa 13 on kuvattu uusien pienten yritysluottojen korkotason kehitystä euroromaissa vuosina 2006–2013.³⁵ Alle 1 miljoonan euron yritysluottojen korkotaso on ollut Suomessa koko tarkasteluajanjaksolla euroalueen keskitason alapuolella. Alle 1 miljoonan euron luottojen korot kasvoivat euroalueella tasaisesti kriisiä edeltävinä vuosina, jolloin Suomen korkotaso pysytteli lähellä suurten euromaiden ja euroalueen keskitasoa. Euroalueen keskikorot kääntyivät jyrkkään laskuun kriisin puhjettua, kun EKP:n laski ohjauskorkiaan vuoden 2008 lopulla ja vuoden 2009 alkupuoliskolla. Korkotason romahtamisen jälkeen myös maiden väliset korkoerot pienille yritysluotoille kasvoivat huomattavasti.

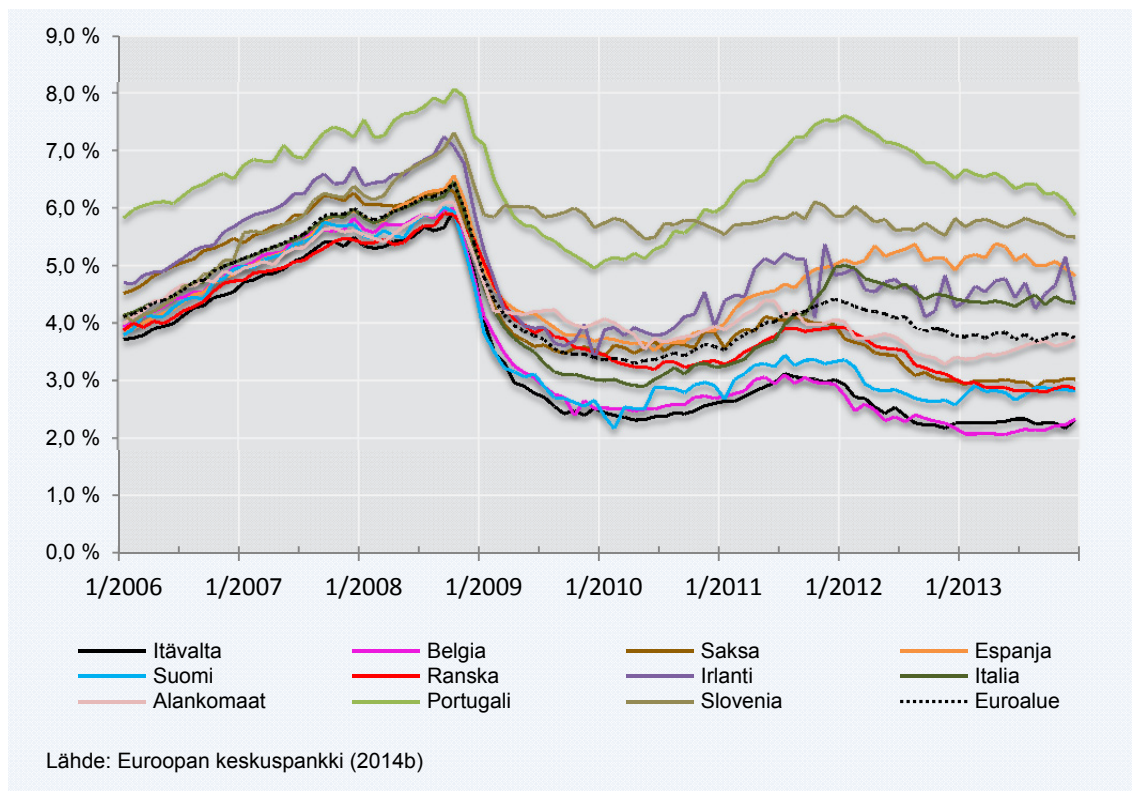
Vuosien 2010–2013 aikana Suomessa myönnettyjen pienten yrityslainojen keskikorot ovat olleet noin prosenttiyksikön verran euroalueen keskitason (3,8 %) alapuolella. Vuoden 2013 lopulla vain Belgiassa ja Itävallassa pienten yritysluottojen keskikorot olivat Suomea matalammat. Kuviossa 13 ilmenee myös, että Suomen korkoero Etelä-Euroopan maihin ja Irlantiin on kasvanut huomattavasti

³⁴ Yrityslainojen lainamarginaalit ovat kuitenkin kasvaneet vuodesta 2011 lähtien. Näistä pienimpien lainojen marginaalit ovat kasvaneet hiukan voimakkaammin kuin suurten yrityslainojen (Suomen Pankki, 2013).

³⁵ Pienillä yritysluotoilla tarkoitetaan alle 1 miljoonan euron yritysluottoja.

korkotason romahtamisen jälkeen. Tarkastelumaiden korkeimmat keskkorot olivat Portugalissa, jossa pienten yrityslainojen korot olivat vuoden 2013 joulukuussa keskimäärin yli kolme prosenttiyksikköä korkeammat kuin Suomessa.³⁶

Kuvio 13. Uusien pienten yrityslainojen keskkorot euromaissa (pl. valmiusluotot ja tililuottolimiitit)

Tulevaisuuden rahoitusnäkymiä arvioitaessa on huomioitava Basel III -sopimus, jonka merkittävimmät asetukset astunevat voimaan vuosina 2016–2019. Sopimukseen kaavaillut ehdot vakauttavat pankkijärjestelmää nostamalla pankeilta vaadittavia kassavarantoja ja vähentämällä pankkien riskinottoa tiukentamalla pankkien vähimmäisomavaraisuusastetta (Bank for International Settlements, 2010). Tiukentuvien riskisäädösten voidaan odottaa nostavan yrityslainojen kustannuksia ja vaikuttavan merkittävimmin korkean riskin investointeihin. Pankit ovat alkaneet sopeutua jo uusiin vaatimuksiin ja merkittävä osa sopimuksen vaikutuksista voidaankin katsoa jo realisoituneen.

³⁶ Tarkasteluun ei ole sisällytetty euromaita, joilta puuttui havaintoja tarkasteluajankohdalta. Näihin maihin lukeutuvat muun muassa Kreikka, Kypros ja Malta.

3.3 Pääomarahoitus

Vaikka pankkirahoitus on historiallisesti ollut tärkeää suomalaisessa yritysrahoituksessa, viime vuosina myös pankkien ulkopuolisen pääomarahoituksen osuus on ollut kasvussa. Valtaosa pääomarahoituksen lisääntymisestä selittyy kuitenkin suuryritysten liikkeelle laskemien joukkovelkakirjalainojen kasvulla. (Tilastokeskus, 2013; Suomen Pankki, 2013) Työ- ja elinkeinoministeriö on vastikään ehdottanut joukkovelkakirjalainoja vaihtoehtona myös pk-yritysten rahoituksen monipuolistamiseksi. Pk-yritysten joukkovelkakirjalainojen liikkeelle laskemisesta vastaisi suunnitelmien mukaan Finnvera. (TEM, 2013c.) Kaikkein pienimmille yrityksille joukkovelkakirjalainat tuskin kuitenkaan soveltuisivat, minkä vuoksi mikro- ja pienyritysten olisi vastaisuudessa todennäköisesti turvauduttava muihin rahoitusvaihtoehtoihin.

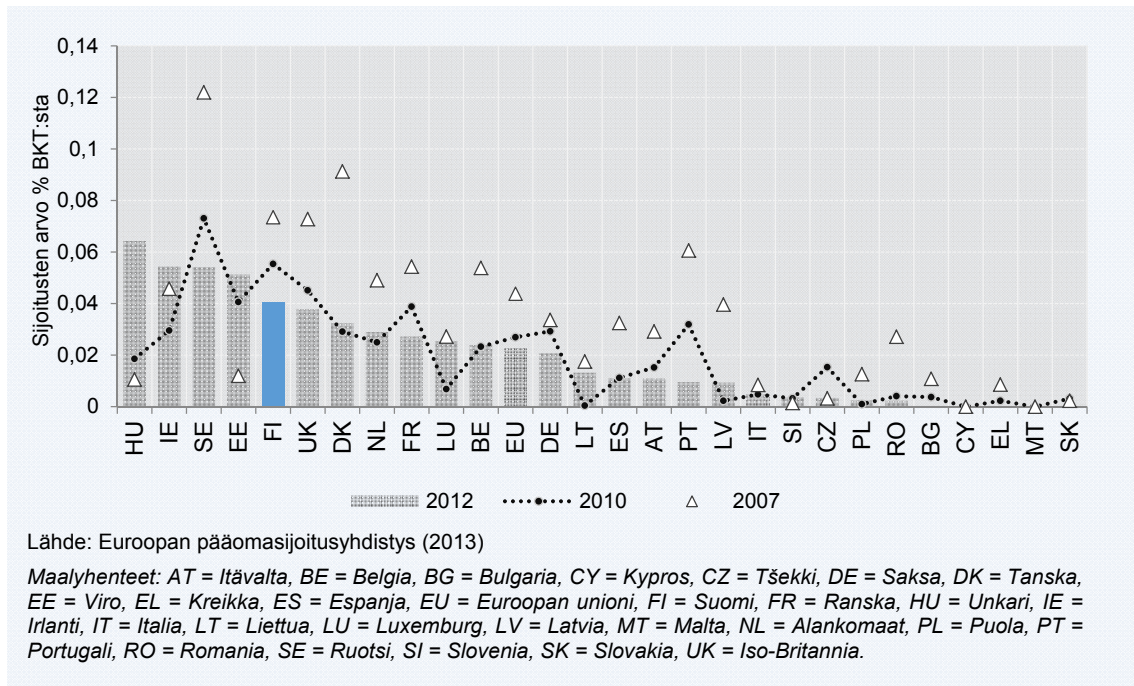
Pääomasijoituksella tarkoitetaan rahoitusta, jossa pääomasijoittaja ostaa omistussuuden rahoitettavasta yrityksestä ja saa siten sijoitukselleen tuottoa yrityksen arvonnousun myötä. Yksityiset pääomasijoitukset voidaan karkeasti jakaa aikaisen vaiheen (siemen, käynnistys ja aikainen kasvu) ja myöhemmän vaiheen (myöhempi kasvu, tervehdyttäminen, jälkirahoittaminen ja yritysostot) rahoitukseen (Suomen pääomasijoitusyhdistys, 2014). Aikaisen vaiheen pääomarahoitamisesta puhutaan usein riskipääomasijoittamisena, sillä alkuvaiheen yritysten arvon määrittäminen on erityisen vaikeaa tuotekehittelyn ja markkinoille aseointumisen ollessa usein vielä kesken. Yli kolmasosa aloittavista yrityksistä lopettaakin toimintansa jo ensimmäisten kolmen toimintavuotensa aikana (TEM, 2012a). Aikaisen vaiheen pääomarahoitus on erityisen tärkeää nuorille yrityksille, joiden voi olla vaikeaa saada vakuudetonta pankkirahoitusta korkeiden yritysriskien vuoksi.

Kuviossa 14 on esitetty Euroopassa tehtyjen aikaisen vaiheen pääomasijoitusten arvo suhteutettuna bruttokansantuotteeseen. Lähestulkoon kaikissa tarkastelumaissa riskipääomasijoitusten BKT-suhteutettu arvo on laskenut finanssi- ja eurokriisin aikana. Keskimäärin EU-maiden aikaisen vaiheen pääomasijoitusten suhteellinen arvo lähestulkoon puolittui aikavälillä 2007–2012. Myös Suomessa riskipääomasijoitusten supistuminen on ollut samalla ajanjaksolla huomattavaa, joskin hiukan EU-maiden keskitasoa vähäisempää. Tarkasteluajankohdan aikana Suomi on sijoittunut vuosittain viiden suhteellisesti eniten rahoitetun maan joukkoon. Koko aikavälin keskiarvoja tarkasteltaessa pääomasijoitusten suhteellinen arvo on ollut suurin Ruotsissa (0,08 %), Isossa-Britanniassa (0,06 %) ja Suomessa (0,06 %) (Euroopan pääomasijoitusyhdistys, 2013).

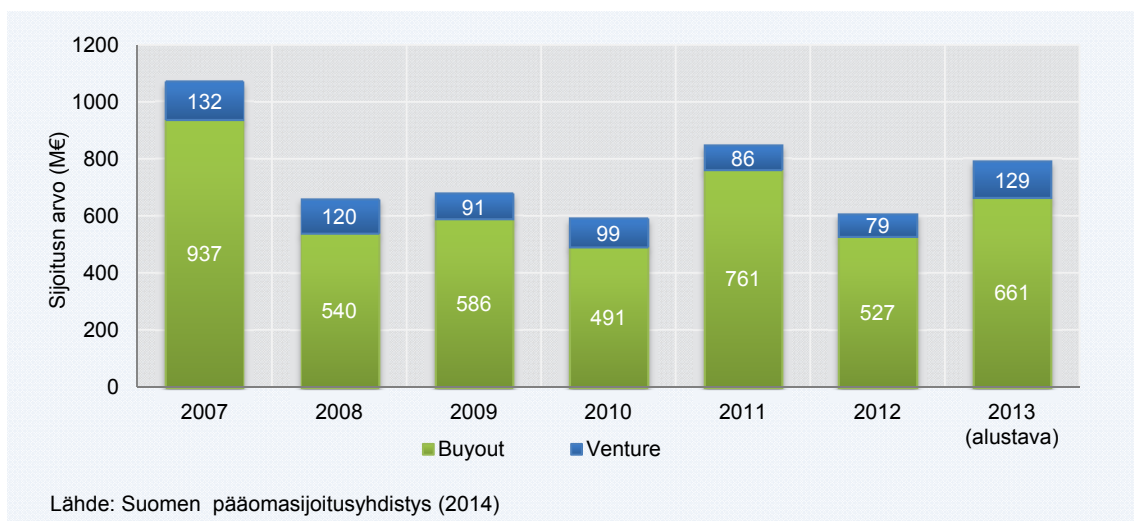
Kuviosta 15 nähdään, että vuosina 2007–2013 suomalaisyrityksiin tehdyistä yksityisistä pääomainvestoinneista 10–15 prosenttia on aikaisen vaiheen (venture) rahoitusta ja loput myöhemmän vaiheen (buyout) rahoitusta. Vuonna 2012 yksityisten pääomainvestointien kokonaisarvo vastasi noin 600 miljoonaa euroa, mikä oli noin 28 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Sijoitusten kokonaisarvo laski

niin aikaisen vaiheen kuin myöhemmänkin vaiheen sijoituksille. Vuonna 2013 sijoitusten kokonaisarvon arvioidaan nousevan vuoteen 2012 verrattuna 190 miljoonalla eurolla, yhteensä 790 miljoonaa euroon.

Kuvio 14. Aikaisen vaiheen pääomasijoitukset Euroopassa

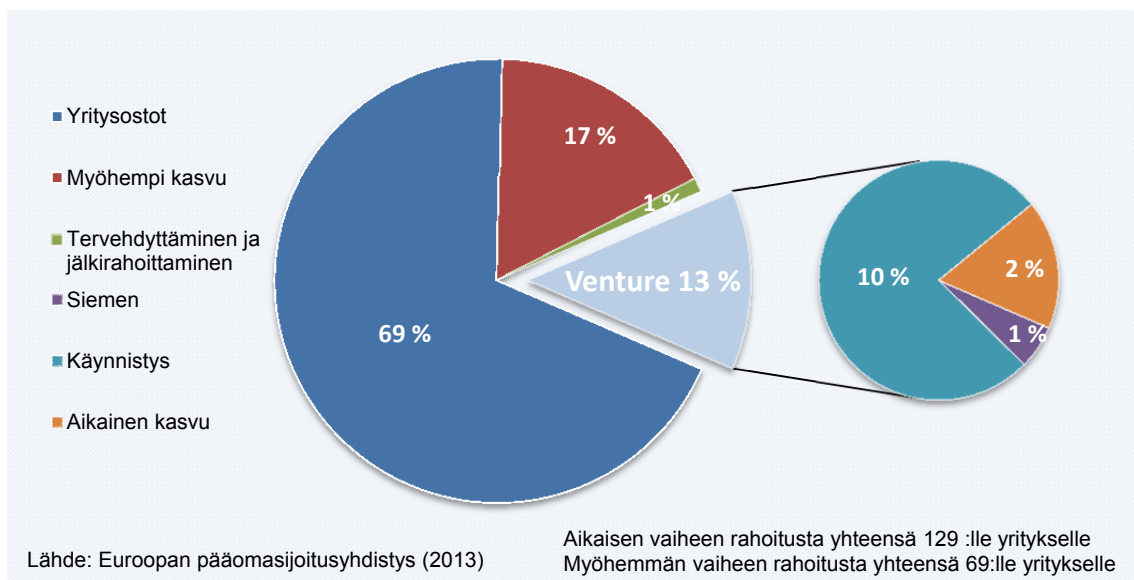

Kuvio 15. Yksityiset pääomainvestoinnit suomalaisyrityksiin

Vaikka myöhemmän vaiheen sijoitukset hallitsevat euromääräisesti Suomen yksityisiä pääomarahoitushenkilöitä, varhaisen vaiheen yrityksiä rahoitetaan kapalemääräisesti huomattavasti enemmän. Vuonna 2012 varhaisen vaiheen pääomasijoituksia tehtiin 129 yritykseen, kun myöhemmän vaiheen sijoituksia tehtiin 69 yritykseen (Euroopan pääomasijoitusyhdistys, 2013). Kuviossa 16 on esitetty, kuinka vuoden 2012 pääomainvestoinnit jakautuivat eri vaiheluokkiin. Lähes 70 prosenttia kaikista sijoituksista kohdistettiin yritysostoihin. Yritysos-
toilla tarkoitetaan rahoitusta, jonka avulla yritys tai rahoitettava yksityishenkilö ostaa jo olemassa olevan tuotelinjan tai yrityksen. Myöhemmän kasvun rahoitukseen sijoitettiin noin 17 prosenttia koko rahoitusvolyymistä. Myöhemmän kasvun yritykset ovat tyypillisesti alkuvaiheen yrityksiä vakiintuneempia ja ne etsivät rahoitusta yrityksen laajentumiseen, toimintojen uudistamiseen tai uusien markkinoiden valtaamiseen.

Kuvio 16. Yksityiset pääomainvestoinnit suomalaisyrityksiin vaiheluokittain vuonna 2012

Kuvioita 15 ja 16 vertailemalla nähdään, että myöhemmän vaiheen sijoitusten keskimääräinen arvo oli vuonna 2012 noin 7,6 miljoonaa euroa, aikaisen vaiheen sijoitusten ollessa huomattavasti pienempiä, keskimäärin vain noin puoli miljoonaa euroa.

Aikaisen vaiheen sijoitukset vastasivat noin 13 prosenttia kaikista vuonna 2012 tehdyistä yksityisistä pääomainvestoinneista. Huomattava osa aikaisen vaiheen investoinneista, ja noin 10 % kaikista pääomainvestoinneista, käytettiin käynnistysvaiheen yritysten rahoittamiseen. Käynnistysvaiheen yritykset ovat tyypillisesti perustamisvaiheessa tai vasta kaupallistamassa tuotteitaan. Siemenvaiheen

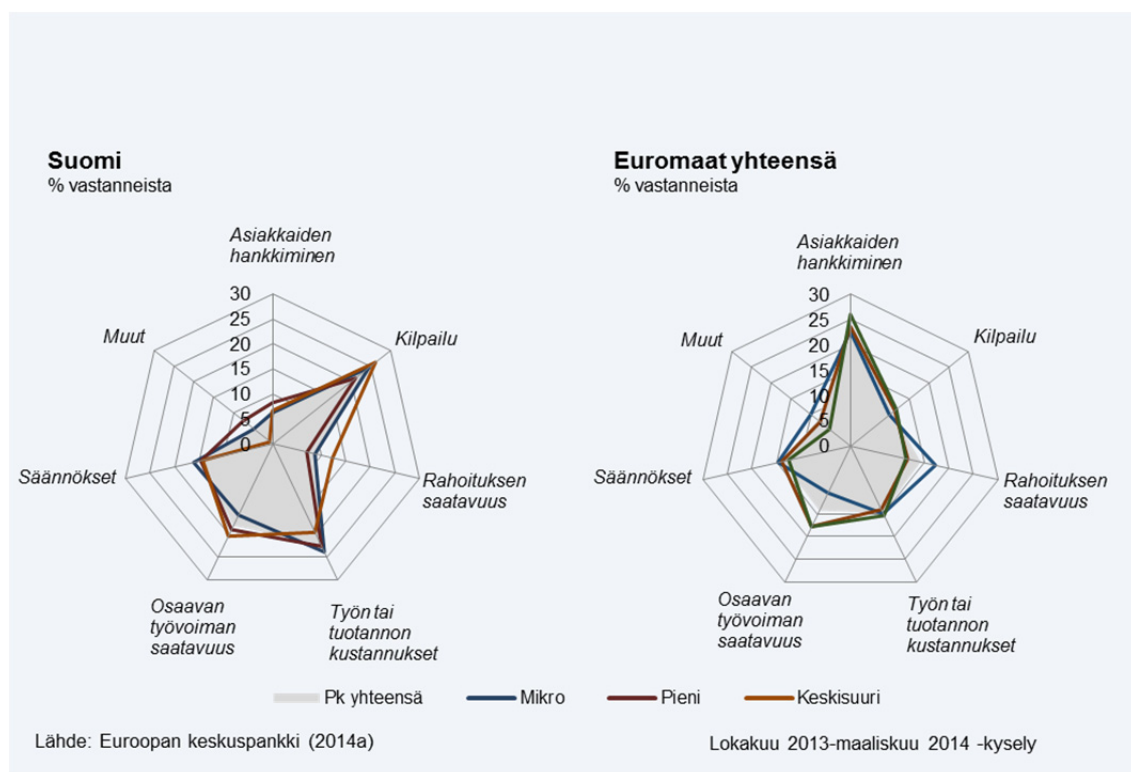
yritysten osuus vastasi noin yhtä prosenttia vuoden 2012 kokonaispääomainvestoinneista.

4 Pk-yritysten kasvun haasteet

Yrityksen julkista rahoitusta lisäämällä voidaan tukea pk-yritysten kasvua, mikäli rahoitusmarkkinoiden epätäydellisyys on keskeinen ongelma. Pk-yritysten kasvuhaasteet eivät kuitenkaan välttämättä johdu ensisijaisesti rahoitusongelmista.

Kuviossa 17 on esitelty Euroopan keskuspankin kyselyyn vastanneiden pk-yritysten merkittävimmät ongelmat. Kyselyyn vastanneet pk-yritykset valitsivat yrityksensä tilanteeseen parhaiten sopivan vastauksen kysymykseen: ”Mikä on parhaillaan yrityksesi merkittävin ongelma?”

Kuvio 17. Pk-yritysten mainitsemat tärkeimmät viimeaikaiset ongelmat

Rahoituksen puutteellinen saatavuus nostettiin Suomessa muita euromaita harvemmin tärkeimmäksi ongelmaksi: suomalaisista pk-yrityksistä vain 9 prosenttia vastasi rahoituksen saatavuuden olevan yritykselleen merkittävin ongelma, kun euromaissa vastaava arvo oli noin puolitoistakertainen, keskimäärin 14 prosenttia. Koetussa rahoituksen saatavuudessa on kuitenkin eroja myös yrityksen koon perusteella. Suomessa keskisuuret yritykset mainitsivat rahoituksen saatavuuden merkittävimmäksi ongelmaksi useammin (14 % vastaajista) kuin mikro- (9 %) tai pienyritykset (7 %). Euromaissa erityisesti mikroyritykset kokivat rahoituksen saatavuuden merkittävimmäksi ongelmaksi.

Kyselyyn vastanneet suomalaiset pk-yritykset nostivat kilpailun yli kaksi kertaa useammin tärkeimmäksi ongelmaksi kuin euromaiden pk-yritykset keskimäärin. Suomalaisista pk-yrityksistä 24 prosenttia ilmoitti kilpailun tärkeimmäksi ajankohtaiseksi ongelmaksi, kun kaikkien euromaiden vastaava keskiarvo oli noin 11 prosenttia. Suomalaiset pk-yritykset mainitsivat myös tuotantokustannukselliset syyt useammin merkittävimäksi ongelmaksi kuin euromaiden yritykset keskimäärin. Kaikista suomalaisista vastaajista noin 22 prosenttia ilmoitti työn ja tuotannon kustannukset tärkeimmäksi ongelmaksi. Osaavan työvoiman saatavuuden nosti merkittävimäksi ongelmaksi puolestaan 18 prosenttia suomalaisista vastaajista. Asiakkaiden hankkiminen nousi euromaissa keskimäärin huomattavimmaksi ongelmaksi. Jopa 24 prosenttia euromaiden pk-yrityksistä koki asiakkaiden hankkimisen merkittävimäksi ongelmaksi, kun Suomessa vastaava luku oli vain 7 prosenttia.

5 Yhteenveto

Tässä muistiossa tarkasteltiin Tilastokeskuksen yritystukitietokannassa olevien tukien jakautumista yrityksen henkilöstömäärän ja toimialan mukaan. Vuonna 2012 Suomessa myönnettiin bruttokansantuotteeseen nähden lähes kaksinkertainen määrä valtiontukia verrattuna EU-maiden keskiarvoon. Kokonaisuudessaan tarkasteltujen suorien tukien, lainojen ja takausten määrä oli hieman alle 1,6 miljardia euroa vuonna 2012. Näistä suorien tukien osuus oli noin 550 miljoonaa euroa.

Tukitarkastelussa keskityttiin yrityksille myönnettyjen suorien tukien, lainojen ja takauksien arviointiin. Arviointiin sisällytettiin yritystuista vain yritystukitietokannasta löytyvät tukimuodot, joihin kuuluvat kaikki työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, Tekesin ja Finnveran myöntämät suorat tuet, lainat ja takaukset. Merkittävistä tukimuodoista tarkastelun ulkopuolelle jäävät muun muassa työ- ja elinkeinokeskusten kautta maksetut investointituet, maataloustuet sekä erinäiset verotuet.

Tarkastellusta rahoituksesta merkittävä osuus kohdistui pk-yrityksille. Kokonaisuudessaan vuosina 2003–2012 pk-yrityksille myönnettiin 85 prosenttia kaikista suorista tuista, lainoista ja takauksista. Pienten ja mikroyritysten kokoluokkaan kuuluville alle 50 hengen yrityksille myönnettiin 64 prosenttia suorista tuista ja 73 prosenttia Finnveran lainoista. Kaikkein pienimpiä yrityksiä tuettiin myös liikevaihtoon suhteutettuna eniten: vuosina 2003–2012 alle 10 hengen yrityksille myönnettyjen tukien osuus niiden kokonaisliikevaihdosta oli lähes 50-kertainen verrattuna yli 250 henkilöä työllistäviin suuryrityksiin. Suoria tukia myönnettiin erityisesti teollisuusyrityksille sekä pk-yrityksistä myös liike-elämän, erityisesti ohjelmistoalan, palveluja tarjoaville yrityksille.

Suomalaisten pk-yritysten rahoitustilanne on pankkilainojen ja yksityisen pääomarahoituksen suhteen myös EU- ja euromaiden kärkitasoa. Pienten yrityslainojen keskikorot olivat Suomessa vuoden 2013 lopulla yhden prosenttiyksikön euromaiden keskitasoa (3,8 %) matalammat. Myös Suomeen tehtyjen bruttokansantuotteeseen suhteutettujen aikaisen vaiheen pääomasijoitusten kokonaisarvo on tarkasteluajanjaksolla ollut selvästi EU-maiden keskitasoa korkeampi. Lisäksi pk-yrityksillä toteutettuun kyselyyn vastanneista yrityksistä yli neljä viidestä pankkilainaa hakeneesta yrityksistä ilmoitti saaneensa lainan täysimääräisenä. Kyselyyn vastanneet suomalaiset pk-yritykset kokivat myös työn ja tuotannon kustannukset yritykselleen huomattavasti merkittävämmäksi ongelmaksi kuin rahoituksen saatavuuden.

Lähteet

- Akerlof, G. (1970): The Market for Lemons: Qualitative Uncertainty and the Market Mechanism, *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488–500.
- Ang, J. (2008): A Survey of Recent Developments in the Literature of Finance and Growth, *Journal of Economic Surveys*, 22(3), 536–576.
- Bank for International Settlements (2010): Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards, BIS Press Release, 12 September 2010 [verkkojulkaisu], <http://www.bis.org/press/p100912.htm>, luettu 25.2.2014.
- Einiö, E. (2014): R&D Subsidies and Company Performance: Evidence from Geographic Variation in Government Funding Based on the ERDF Population-Density Rule, *The Review of Economics and Statistics*, tulossa.
- Euroopan keskuspankki (2013): Survey on the access to finance of SMEs in the euro area (SAFE) April-September 2013 [verkkoaineisto], ladattavissa osoitteesta <http://www.ecb.europa.eu/stats/money/surveys/sme/html/index.en.html>, ladattu 15.2.2014.
- Euroopan keskuspankki (2014a): Survey on the access to finance of SMEs in the euro area (SAFE) Oct 2013-March 2014 [verkkoaineisto], ladattavissa osoitteesta <http://www.ecb.europa.eu/stats/money/surveys/sme/html/index.en.html>, ladattu 26.5.2014.
- Euroopan keskuspankki (2014b): MFI interest rates [verkkoaineisto], ladattavissa osoitteesta <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9484266>, ladattu 31.3.2014.
- Euroopan komissio (2012a): Facts and figures on State aid in the EU Member States – 2012 Update, COM(2012) 778 final, [verkkojulkaisu], http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2012_autumn_working_paper_en.pdf, ladattu 24.6.2014.
- Euroopan komissio (2012b): Communication on ‘A resource-efficient Europe - Flagship initiative under the Europe 2020 Strategy’, COM (2011) 21 final, [verkkojulkaisu] http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/pdf/resource_efficient_europe_en.pdf, luettu 4.3.2014.
- Euroopan komissio (2013a): Enterprise and Industry – Finland, SBA Factsheet [verkkojulkaisu], http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2013/finland_en.pdf, luettu 12.2.2014.

- Euroopan komissio (2013b): State Aid Scoreboard 2013 [verkkoaineisto],
ladattavissa osoitteesta
http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html.
- Euroopan komissio (2013c): SME Access to Finance Index (SMAF)
[verkkoaineisto], ladattavissa osoitteesta
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/finance/data/enterprise-finance-index/european-surveys/sme-access-to-finance-survey/index_en.htm, ladattu 20.2.2014.
- Euroopan pääomasijoitusyhdistys (2013): EVCA Yearbook 2013,
[verkkoaineisto], ladattavissa osoitteesta
http://www.evca.eu/uploadedfiles/home/knowledge_center/evca_research/Yearbook_2013-Europe&Country_tables.xlsx, ladattu 24.2.2014.
- Gagliardi-Main, D. – Muller, P. – Glossop, E. – Caliandro, C. – Fritsch, M. – Brtkova, G. – Bohn, N.U. – Klitou, D. – Avigdor, G. – Marzocchi, C. – Ramlogan, R. (2013): Annual Report on European SMEs 2012/2013: A recovery on the Horizon? SME Performance Review [verkkajulkaisu],
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2013/annual-report-smes-2013_en.pdf,
luettu 20.2.2014.
- Hyttinen, A. (2013): Pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen saatavuus, Kansantaloudellinen aikakauskirja, 109, 484–489.
- Koski, H. – Maliranta, M. – Määttänen, N. – Pajarinen, M. (2013): Toimialojen tuottavuuden kasvu, sen yritystason mekanismit ja yritystuet, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 14/2013 [verkkajulkaisu],
http://www.tem.fi/files/36824/TEMjul_14_2013_web_03062013.pdf, luettu 15.3.2014.
- Lin, J. – Chang, H. (2009): Should Industrial Policy in Developing Countries Conform to Comparative Advantage or Defy it? A Debate Between Justin Lin and Ha-Joon Chang, Development Policy Review, 27(5), 483–502.
- Parviala, A. – Rissanen, J. (2013): Yritystuet taas vanhoille tutuille, YLE [verkkajulkaisu],
http://yle.fi/uutiset/yritystuet_taa_vanhoille_tutuille/6837238, luettu 1.7.2014.
- Parviala, A. – Tuominen, S. (2013): Tehottomiin tukiin taas lisämiljoonia – varustamot suurimpia hyötyjiä, YLE [verkkajulkaisu],
http://yle.fi/uutiset/tehottomiin_tukiin_taa_lisamiljoonia_varustamot_suurimpia_hyotyjia/6836893, luettu 1.7.2014.
- Stiglitz, J. – Weiss, A. (1981): Credit Rationing in Markets with Imperfect Information, The American Economic Review, 71(3), 393–410.

- Suomen Pankki (2013): Rahoituksen välitys, Rahoitusmarkkinaraportti 2/2013 [verkkajulkaisu], ISSN: 1796–9301, Suomen Pankki, http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/rahoitusmarkkinaraportit/Documents/2_2013_RMraportti.pdf, luettu 8.2.2014.
- Suomen pääomasijoitusyhdistys (2014): Pääomasijoittaminen Suomessa 2013 – Alustavat tilastot, [verkkajulkaisu], http://www.fvca.fi/files/797/Pa_a_omasijoittaminen_Suomessa_13AS_alustavat_Kalvot_fi.pdf, luettu 28.2.2014.
- Suomen Yrittäjät – Finnvera – Työ- ja elinkeinoministeriö (2014): Pk-yritysbarometri 1/2014 [verkkajulkaisu], http://www.yrittajat.fi/File/b67f021c-8d7f-49b9-87d5-233408f6d363/SY_pkbarometri_kevat_2014.pdf, luettu 4.4.2014.
- Tekes (2007): Tekesin vaikuttavuus: asiakaskyselyjen ja teknologiaohjelmien arviointien analyysi, Teknologia katsaus 203 [verkkajulkaisu], http://www.tekes.fi/Julkaisut/tekesin_vai_kuttavuus.pdf, luettu 26.5.2014.
- Tekes (2013): Tekesin vuosikertomus 2013 [verkkajulkaisu], <http://www.tekes.fi/Global/Ohjelmat%20ja%20palvelut/Julkaisut/vuosikertomus2012.pdf>, luettu 6.3.2014.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2012a): Yrittäjyyskatsaus 2012 [verkkajulkaisu], http://www.tem.fi/files/35080/TEMjul_46_2012_web.pdf, luettu 28.2.2014.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2012b): Yritystukiselvitys [verkkajulkaisu], http://www.tem.fi/files/32573/TEMjul_7_2012_web.pdf, luettu 4.3.2014.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2013a): Mitä on valtiontuki ja miten sitä sovelletaan [verkkosivu], http://www.tem.fi/kuluttajat_ja_markkinat/eu_n_valtiontukisaantely/mita_on_valtiontuki_ja_miten_sita_sovelletaan, luettu 3.2.2014.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2013b): Yrityskatsaus 2013 – Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen [verkkajulkaisu], http://www.tem.fi/files/37613/TEMjul_25_2013_web_07102013.pdf, luettu 4.3.2013.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2013c): ICT 2015 -työryhmän raportti – 21 polkua Kitkattomaan Suomeen [verkkajulkaisu], http://www.tem.fi/files/35440/TEMjul_4_2013_web.pdf, luettu 24.2.2014.
- Tilastokeskus (2012): Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysrekisterin vuositilasto [verkkajulkaisu], PK- ja suurten yritysten määrä, henkilöstö ja liikevaihto 2012 (EU:n suositukseen perustuva kokoluokitus), http://www.stat.fi/til/syr/2012/syr_2012_2013-11-28_tau_002_fi.html, viitattu: 10.2.2014.

- Tilastokeskus (2013): Suomen virallinen tilasto (SVT): Rahoitustilinpito [verkkajulkaisu], 3. vuosineljännes 2013, Liitetaulukko 1. Yritysten velat, milj. euroa, http://tilastokeskus.fi/til/rtp/2013/03/rtp_2013_03_2014-01-10_tau_001_fi.html, viitattu: 25.2.2014.
- Wallsten, S. (2000): The Effects of Government-Industry R&D Programs on Private R&D: The Case of the Small Business Innovation Research Program, *RAND Journal of Economics*, 31(1), 82–100.

Liite 1. Yrityskoko- ja toimialaluokkien kuvaukset

Liitetaulukko A1. EU:n suositus yrityskoon määrittelemiseksi

Yritysluokka	Henkilöstömäärä	ja	Liikevaihto (M€)	tai	Taseen loppusumma (M€)
Mikro	< 10		≤ 2		≤ 2
Pieni	< 50		≤ 10		≤ 10
Keskisuuri	< 250		≤ 50		≤ 43

Liitetaulukko A2. Toimialaluokituksen kuvaus (TOL 2002)

TOL 2002 pääluokat	
A	Maatalous, riistatalous ja metsätalous
B	Kalatalous
C	Kaivostoiminta ja louhinta
D	Teollisuus
E	Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto
F	Rakentaminen
G	Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen sekä henkilökohtaisten esineiden ja kotitalouksineiden korjaus
H	Majoitus- ja ravitsemistoiminta
I	Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne
J	Rahoitustoiminta
K	Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut
L	Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus
M	Koulutus
N	Terveystenhoito- ja sosiaalipalvelut
O	Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut
P	Työnantajakotitaloudet sekä kotitalouksien itse tuottamat tavarat ja palvelut omaan käyttöön
Q	Kansainväliset järjestöt ja ulkomaiset edustustot
X	Toimiala tuntematon

Liite 2. SME Access to Finance -kysely

Euroopan komissio ja Euroopan keskuspankki (EKP) alkoivat vuonna 2009 kerätä aineistoa pk-yritysten rahoituksesta Euroopan unionissa (EU). Ensimmäinen Survey on the Access to Finance of SMEs (SAFE) -kysely toteutettiin kesä-heinäkuussa 2009. EKP kerää puolivuositain tietoa euromaiden rahoitusolosuhteista ja toteuttaa komission kanssa laajemman kyselytutkimuksen EU-maille kahden vuoden välein. Kyselylomakkeet ovat ladattavissa EKP:n verkkosivuilta.³⁷

Kyselyn vastausten perusteella Euroopan komissio laskee jäsenmaille pk-yritysrahoituksen saatavuutta kuvaavat indeksiluvut. SME Access to Finance -indeksi (SMAF) on Euroopan komission kehittämä indikaattori EU-jäsenmaiden pk-yritysten rahoitusesteiden tarkastelemiseksi. Maiden vuosittaiset sijoitukset pohjautuvat finanssikriisiä edeltävään perusvuoteen EU 2007 = 100. Indeksia lasketaan painotettuna keskiarvona, joka koostuu kahdesta alaindeksistä ja yhteensä 14 indikaattorista. Alaindeksien luvut pohjautuvat seuraavien tahojen tarjoamiin aineistoihin: Euroopan keskuspankin tiedot velkarahoitukselle, Euroopan pääomasijoitusyhdistyksen ja Euroopan bisnesenkeliverkoston aineistot pääomarahoitukseen sekä Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission SAFE-kyselyn tiedot molemmille alaindeksille. Indeksia kuvastaa erityisesti velkarahoituksen saatavuutta, sillä velkarahoituksen alaindeksi vastaa 85 % kokonaisindeksin painoarvosta ja pääomarahoitusta loput 15 %. SMAF-indeksin alaindeksit ja niiden indikaattorit on esitelty alla olevassa taulukossa.

37

http://www.ecb.europa.eu/stats/pdf/surveys/sme/SME_survey_Questionnaire_publication201311.pdf?5c805a0967437d5dc537fbc39e565382

Liitetaulukko A3.

SME Access to Finance -indeksin osamuuttujat

Velkarahoituksen alaindeksi	Pääomarahoituksen alaindeksi
<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka hyödyntävät pankkilainoja Korkotaso alle 250 000€ lainoille 	<ul style="list-style-type: none"> Pääomarahoitussijoitukset tuhansissa euroissa (% BKT:sta) Pääomarahoitusta hyödyntävien yritysten kokonaismäärä (BKT suhteutettu)
<ul style="list-style-type: none"> Korkotaso luottolimiiteille 	<ul style="list-style-type: none"> Bisnesenkelien tekemien sijoitusten kokonaisarvo tuhansissa euroissa (% BKT:stä)
<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka hyödyntävät luotollisia yritystilejä 	<ul style="list-style-type: none"> Bisnesenkeleiden tekemien sijoitusten lukumäärä (BKT suhteutettu)
<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka käyttävät leasing-, osamaksu- tai factoring-palveluita 	<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka kokevat voivansa puhua rahoituksesta pääomarahoittajien ja pääomarahoitusyritysten kanssa
<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka eivät hae lainaa mahdollisen hylkäämisen vuoksi 	
<ul style="list-style-type: none"> % yrityksistä, jotka ”hakivat lainaa, mutta eivät saaneet sitä kokonaisuudessaan” 	
<ul style="list-style-type: none"> Hylkäsivät lainahakemuksen ja hyväksymiskelvottoman lainatarjouksen 	
<ul style="list-style-type: none"> Pankkien lainanmyöntöhalukkuus (% hakijoista, jotka ilmoittivat lainanmyönnön tiukentuneen) 	

Liite 3. Yritystukitietokannasta lasketut tiedot

Muistiossa tehdyt tukilaskelmat pohjautuvat Tilastokeskuksen yritystukitietokannan³⁸ tietoihin. Yritystukitietokanta sisältää maa- ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön (KTM ja TM ennen vuotta 2008), Tekesin ja Finnveran myöntämät yritystuet vuosilta 2000–2012. KTM:n ja TM:n yhdistyminen TEM:ksi sekä MMM:n vanhan tukikauden päättymisen saattaa hiukan vaikuttaa tukisummien vertailtavuuteen ennen ja jälkeen muutosten. Esimerkiksi 2007 vuoden MMM:n tukimäärät ovat tästä syystä alhaisemmat kuin edeltävinä vuosina. Tukitiedot perustuvat tiedonantajien toimittamiin tietoihin. Yritystukitietokannan tiedot koostuvat yrityksille myönnettyistä suorista tuista, lainoista (lainoihin on sisällytetty myös pääomalainat) ja takauksista. TEM:n suorat tuet sisältävät sekä kansallisia tukia että EU-tukia. Tietokanta sisältää ainoastaan yritystoimintaan kohdistuvat tuet, eikä siten sisällä esimerkiksi verotukia, maataloustukia tai TE-keskusten kautta maksettuja investointitukia. Muistiossa esitettyjen laskelmien tavoitteena on tarkastella myönnettyjen tukien jakautumista eri tukimuotojen ja yritysmuuttujien välillä. Tämän vuoksi tukitiedoista ei ole pyritty määrittelemään valtion tukiosuuksia vaan tuet on ilmoitettu nimellisarvoisina.

Yritystukitiedot on yhdistetty Tilastokeskuksen tilinpäätöspaneeliin ja toimipaikkatason yritysrekisteritietoihin, joita on käytetty muun muassa yrityksen koon ja iän määrittelyssä. Puuttuvien yritystietojen vuoksi kaikki yritystukitietokannan tuet eivät ole tarkastelussa mukana silloin, kun tuet on laskettu suhteessa muihin yritystunnuslukuihin, esimerkiksi liikevaihtoon, toimialaan tai henkilöstömäärään. Tilastokeskuksen tilinpäätöspaneeli koostuu elinkeinoverotusrekisterin aineistosta sekä suoran yrityskyselyn tiedoista. Tilastokeskuksen aineistokuvauksen³⁹ mukaan tilinpäätöspaneeli sisältää muistiossa käytetyiltä vuosilta noin 95–99 prosenttia yritysrekisterin yrityksistä. Tilastokeskuksen mukaan tilinpäätöspaneeli ei kata yrityksiä, jotka ovat toimineet alle puoli vuotta, työllistäneet vähemmän kuin 0,5 henkilöä tai joiden liikevaihto ei ylittänyt vuosittaista tilastorajaa (10 595 euroa vuonna 2012).

Toimialatarkastelun kannalta on lisäksi syytä huomioida, että erityisesti MMM:n tukien yhdistämistä tilinpäätöspaneelin voi vaikeuttaa tilinpäätöspaneelissa esiintyvien tietojen puutteellisuus alkutuotannon toimialoilla (TOL2002; 01–05). MMM:n tuet kattavat kokonaisuudessaan yhteensä noin 10 prosenttia vuosina 2003–2012 myönnettyistä suorista tuista.

³⁸ Katso yritystukitietokannan laatuseloste osoitteessa: http://www.stat.fi/til/yrтт/2012/yrтт_2012_2014-03-25_laa_001_fi.html

³⁹ Tilinpäätöspaneelin aineistokuvaus on saatavilla osoitteessa: http://www.stat.fi/tup/mikroaineistot/me_tilinpaaotspaneeli.html

Liitetaulukossa A4. paneelissa A on esitelty tilinpäätöspaneelin yhdistyville ja yhdistymättömille yrityksille myönnettyt keskimääräiset tuet, lainat ja takaukset vuosina 2003–2012. Taulukosta nähdään, että puuttuvat yritystiedot koskivat erityisesti vähemmän suoria tukia, lainoja ja takauksia saavia yrityksiä. Puuttuvilla yritystiedoilla tarkoitetaan yritystukitietokannasta löytyviä yrityksiä, jotka eivät löytäneet tukivuonna tilinpäätöspaneelistä.

Taulukon A4. paneelissa B. on kuvattu suorat tuet myöntäjittäin sekä Finnveran osalta lainat. Muiden tukimuotojen kuin MMM:n tukien osalta puuttuvien yritystietojen yritykset saivat keskimäärin pienempiä tukia. Puuttuvien yrityshavaintojen lukumäärät myös osoittavat, että puuttuvat yrityspaneelin tiedot olivat erityisen yleisiä MMM:n tuille, sillä jopa kolmasosalle MMM:n yritystukia saavista yrityksistä ei pystytty yhdistämään tilinpäätöspaneelin tietoja.

Alle puoli vuotta toimineet yritykset puuttuvat tilinpäätöspaneelistä, mutta uusien yritysten osuutta puuttuvista havainnoista voidaan arvioita tarkastelemalla esiintyvätkö vuonna t tukitietokannasta löytyvät yritykset yrityspaneelistä seuraavina vuosina. Taulukon A4 paneelissa C on esitetty vuonna t tilinpäätöspaneelistä puuttuvien tukitietokannan yritykset, jotka on myöhemmin lisätty tilinpäätös-paneeliin. Puuttuvista 54 471:stä yrityksestä 20 061:lle löytyi havainto jo tukivuotta seuraavana vuonna. Yritystukitietokannan tilinpäätöspaneelin yhdistymättömistä havainnoista noin puolet eivät kuuluneet tilinpäätöspaneeliin ainoanaakaan vuonna tarkasteluaikavälillä 2003–2012. Noin 5 300 yhdistymättömistä tuen saajista löytyi puolestaan tilinpäätöspaneelistä vähintään yhtenä tukea edeltäneistä vuosista.

Liitetaulukko A4.

Tilinpäätöspaneelista puuttuvat tukitiedot (2003–2012)

A. Yritystuet muodoittain		
	Yhdistyneet havainnot	Yhdistymättömät havainnot
Tuki keskimäärin (€)	26602 (160978)	19544 (33598)
Laina keskimäärin (€)	128189 (33492)	47062 (13037)
Takaus keskimäärin (€)	237466 (22002)	149328 (3580)
Huom. Havaintojen kokonaismäärä on merkitty sulkuihin		
B. Keskimääräiset suorat yritystuet/lainat myöntäjittäin		
	Yhdistyneet havainnot	Yhdistymättömät havainnot
TEM ja KTM (€)	13374 (146907)	12689 (28682)
MMM (€)	35349 (8928)	41790 (4438)
Tekes (€)	209063 (9576)	108974 (984)
Finnvera, lainat* (€)	110689 (31012)	42500 (12790)
Huom. Havaintojen kokonaismäärä on merkitty sulkuihin. * Finnvera ei myönnä suoria tukia, minkä vuoksi sen osalta on ilmoitettu myönnettyjen lainojen keskimääräinen suuruus.		
C. Yhdistymättömiä tukitietoja vastaavat ensimmäiset havainnot tilinpäätöspaneelissa		
	Yritysten lkm	
Ei koskaan tp-paneelissa	26411	
Ennen tuen myöntövuotta (t) löytyvät	5302	
Tuen myöntövuoden jälkeen löytyvät:	22758	
t+1	18129	
t+2	2591	
t+3	969	
t+4	476	
t+5	223	
t+6	151	
t+7	141	
t+8	45	
t+9	33	
Hetkenä t yhdistymättömiä yhteensä	54471	

Liitetaulukossa A5. on tarkasteltu eroavatko tuetut yritykset, jotka merkitään tilinpäätöspaneeliin vasta tukemispäätöstä seuraavana vuonna tilinpäätöspaneelista löytyvistä yrityksistä. Vertailu on toteutettu tarkastelemalla yhdistymättömien ja yhdistyneiden yritysten tunnuslukuja tuen myöntövuotta seuraavana vuonna.

Tuetut yritykset, jotka puuttuivat tukivuotena tilinpäätöspaneelistä, saivat keskimäärin pienempiä tukia kuin tilinpäätöspaneelistä tukivuotenaan löytyvät yritykset. Ne olivat myös liikevaihdoltaan ja henkilöstömäärältään keskimäärin pienempiä ja pk-yritysten osuus oli niiden joukossa keskimäärin suurempaa. Liikevaihtoon ja henkilöstömäärään suhteutettuna ne saivat huomattavasti korkeampia tukia kuin tilinpäätöspaneelistä tukivuonna löytyvät yritykset.

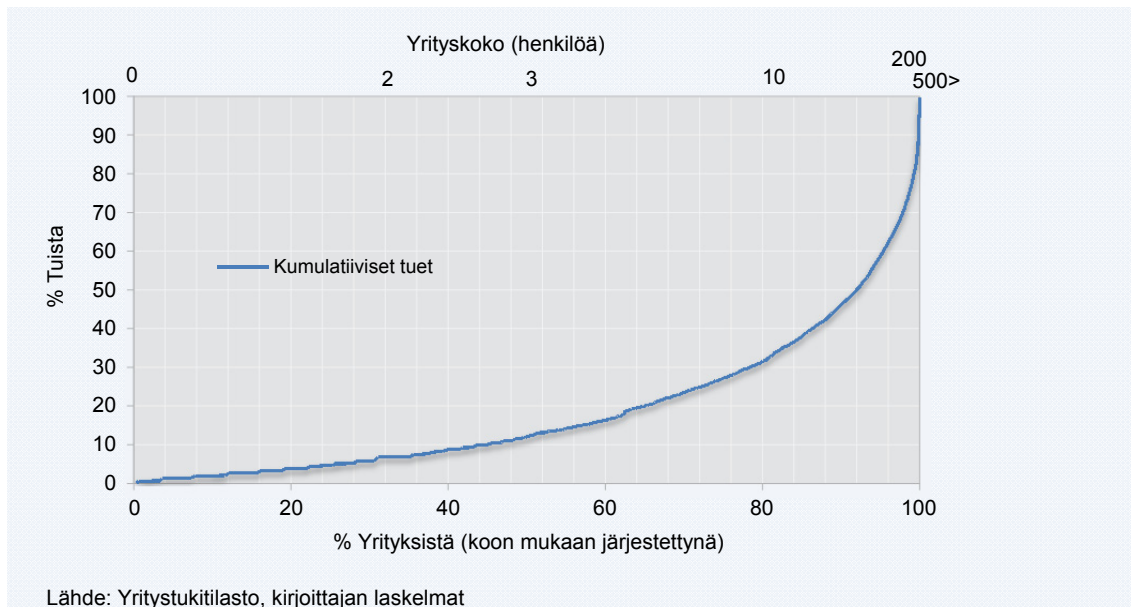
Liitetaulukko A5.

Yhdistymättömien tukitietojen yli ajan arviointia

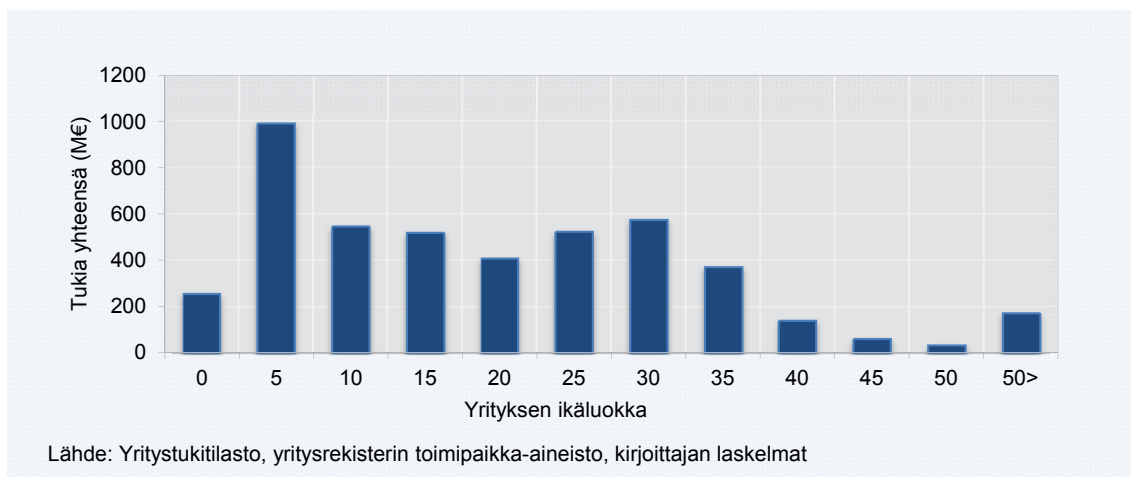
Tuettujen yritysten tunnuslukujen keskiarvoja (2003–2011)		
	Yhdistyneet vuonna t	havainnot Yhdistymättömät vuonna t havainnot
Suoria tukia € (t)	26452 (143079)	18717 (31786)
Henkilöstö (t+1)	34 (135345)	8,4 (10527)
Liikevaihto M€ (t+1)	10,6 (136183)	1,7 (10816)
Pk-yritysten osuus (t+1)	97% (125958)	99% (8261)
Suoria tukia (t) / Liikevaihto (t+1)	0,26% (10816)	0,91% (136183)
Suoria tukia (t) / Henkilöstö (t+1)	802 (135345)	1710 (10527)
Suoria tukia toimialoittain € (t+1)		
A	14685 (3716)	25460 (380)
D	66479 (27139)	38013 (1152)
E	83894 (591)	94571 (43)
F	9711 (16628)	6850 (1321)
G	9615 (29656)	6995 (1777)
H	10142 (8712)	13790 (666)
I	14097 (7249)	15179 (450)
K	36166 (25102)	17874 (2590)
N	9892 (6820)	10364 (815)
O	12917 (8454)	7891 (1364)
Huom. Havaintojen kokonaismäärä on merkitty sulkuihin. Toimialoista sisällytetty vain 10 eniten tuettua toimialaa.		

Liite 4. Muita kuvaajia

Kuvio A1. Tukien kumuloituminen yrityksille yrityskoon mukaan, 2003–2012

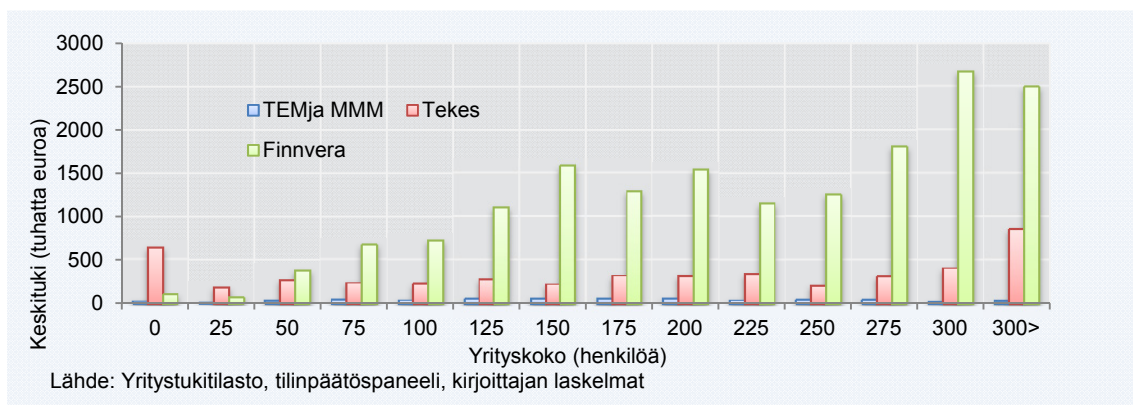

Kuvio A2. Myönnetty suoraa tukia ikäluokittain, 2003–2012⁴⁰

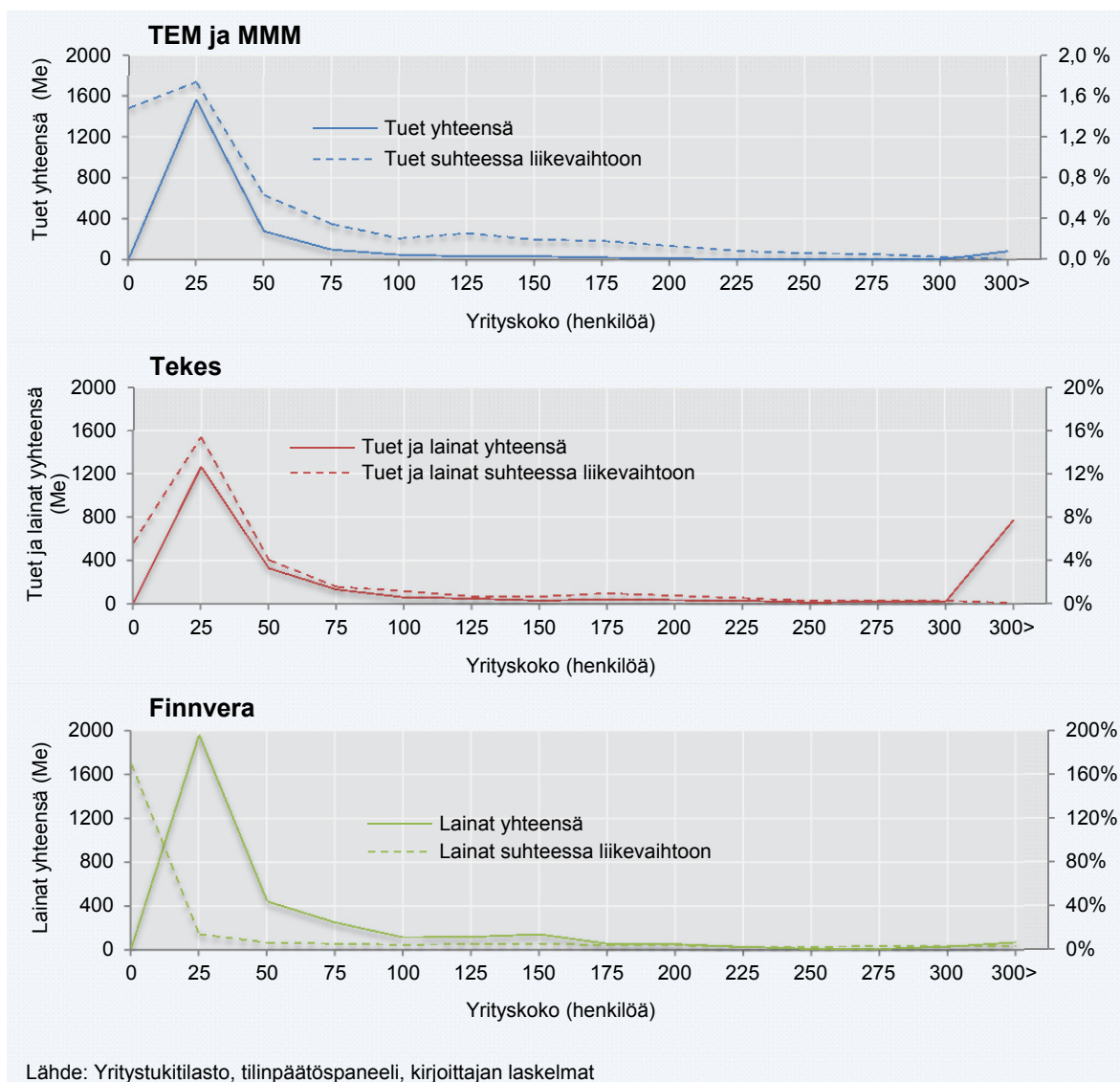

⁴⁰ Yrityksen ikä on laskettu yritysrekisterin toimipaikkatason perustamisajankohdan perusteella. Mikäli yrityksellä oli useampi toimipaikka, yrityksen ikä arvioitiin vanhimman toimipaikan mukaan. Kuvioon ei ole sisällytetty tukihavaintoja yrityksille, joiden ikätiedot eivät olleet saavilla. Kuvioista puuttuvia havaintoja oli yhteensä 29 100 kappaletta noin 24 000:lle yritykselle vuosina 2003–2012. Kokonaisuudessaan näille yrityksille myönnettiin tarkasteluvuosina yhteensä 670 miljoonaa euroa suoraa tukia.

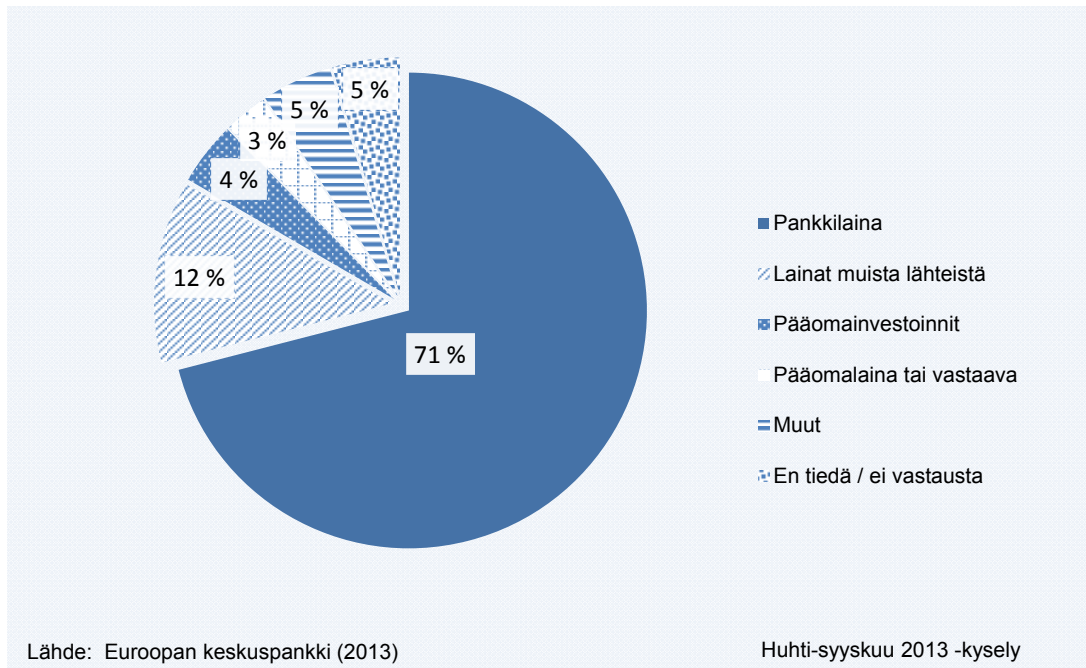
Kuvio A3. Myönnettyjen tukien ja lainojen keskimääräinen suuruus myöntäjittäin, 2003–2012

Kuvio A4. Myönnettyjen suorien tukien ja lainojen kokonaisarvo sekä arvo suhteessa liikevaihtoon, 2003–2012

Kuvio A5. Euromaiden pk-yritysten rahoitusmuodot

Kuvio A6. EU27-maiden valtiontukien jakautuminen tukiluokittain (horisontaalinen tuki, johon ei sisälly sektoritukia tai kriisiavustusta)

